

”Isä olis voinu olla hakkaamatta ja äiti käyttämättä
kamaa”
Sytä nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla

Sanna Iivanainen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**”Isä olis voinu olla hakkaamatta ja äiti käyttämättä kamaa”
Syitä nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla**

Sanna Iivanainen
Sosionomi, rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Helmikuu 2021

livanainen Sanna

”Isä olis voinu olla hakkaamatta ja äiti käyttämättä kamaa”- syitä nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla

Vuosi 2020

Sivumäärä 49

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia syitä nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla. Opinnäytetyön tilaajana toimii Helsingin vankila. Tutkimuskysymyksiä ovat syyt nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla sekä miten uusintarikollisuuteen voitaisiin vaikuttaa.

Opinnäytetyön viitekehys muodostuu yleisesti nuorisorikollisuudesta sekä rikollisuutta selittävästä teorioista. Opinnäytetyössä käsitellään riskitekijöitä, joiden tiedetään edesauttavan rikollista käyttäytymistä, sekä suojaavia tekijöitä, jotka tutkimusten mukaan voivat ennaltaehkäistä nuorten ajautumista rikollisuuden pariin. Viitekehyksessä on huomioitu opinnäytetyön kohderyhmä eli nuoret rikoksentekijät.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, tarinallista kerrontamenetelmää käyttäen. Haastattelut toteutettiin yksilohaastatteluina ja haastateltavia oli viisi. Haastateltavat olivat vapaaehtoisia nuoria Helsingin vankilasta. Olen analysoinut aineiston sisällönanalyysin keinoin.

Tulosten perusteella yleisimmät tekijät nuorten rikoksentekijöiden taustalla olivat nuoren päihteidenkäyttö, traumaattiset kasvuolosuhteet, sosiaaliset suhteet, koulutuksen puuttuminen ja yhteiskunnasta syrjäytyminen. Rikollisuuden synty on hyvin yksilöllistä, mutta edeltävät teemat olivat yhtenäisiä kaikilla haastateltavilla. Nuoret itse korostivat, että uskovat rikollisen käyttäytymisen johtuvan huonoista ja traumaattisista olosuhteista kotona, päihteiden käytöstä, kaveripiiristään ja koulutuksen puuttumisesta. Työn keskeisiä johtopäätöksiä on, että nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla on monia eri tekijöitä. Rikollista käyttäytymistä voitaisiin ennaltaehkäistä puuttamalla näihin edellä mainittuihin ongelmiin ajoissa, kannustaa ja tukea nuoria koulutuksessa ja saada nuoret avun piiriin jo varhaisessa vaiheessa, ennen kuin nuoret ovat osaltaan syrjäytyneet yhteiskunnasta.

Asiasanat: nuorisrikollisuus, nuoret rikoksentekijät, suojaavat tekijät, riskitekijät, päihdeongelmat

Iivanainen Sanna

“Would have been great if dad wasn't beating me and mom wasn't using drugs”- reasons behind delinquency that have started in the young age

Year 2020

Pages

49

The purpose of this thesis is to research the reasons behind young adolescents' delinquency. Helsinki Prison have ordered this thesis for its further purposes. The research questions are the causes of adolescent delinquency as well as how to prevent recidivism.

The frame of reference for this thesis is formed through theories of adolescent delinquency on a general level and the theories that describe delinquency itself. The thesis describes risk factors that are known of further contribution to delinquent behavior as well as protective factors that according to prior researches can prevent adolescent delinquency. The frame of reference acknowledges the target group of this thesis, meaning young offenders.

The research has been accomplished as a qualitative research employing narrative method. The interviews were performed as individual interviews of five interviewees. The interviewees were young men who voluntarily participated, while serving their sentences in Helsinki Prison. I have analyzed the data using content analysis.

The key conclusions of the thesis are that there are many different factors that lead to young adolescent delinquent behavior. Based on the results the ruling factors behind adolescent and juvenile delinquency are the substance abuse at the young age, family relations, education, peer influence and childcare programs. The birth of delinquency was individual in every case, but aforesaid themes were coherent for all interviewees. The interviewees highlighted themselves that they believed their delinquent behavior had stemmed from bad conditions at home, substance abuse and their peer's influence on them. To prevent adolescent delinquent behavior, it is crucial to address these problems already on the infant level by supporting families and children and offer them help early on.

Keywords: adolescent delinquency, young offenders, protective factors, risk factors, substance abuse problems

Sisälllys

1	Johdanto	8
2	Opinnäytetyön toimintaympäristö	8
3	Yhteiskunnallinen viitekehys	9
3.1	Nuorisorikollisuus ja lainsäädäntö	9
3.2	Nuori vankilassa	11
4	Teoreettinen viitekehys	13
4.1	Rikollisuutta selittävät teoriat	13
4.2	Päihteidenkäyttö	15
4.3	Lapsuus ja traumat	17
4.4	Sosiaaliset suhteet	21
4.5	Koulutus ja syrjäytyminen	24
4.6	Rikollisuuden kehityspolku, suojaavat tekijät ja uusintarikollisuuden ennaltaehkäisy	25
5	Tutkimusasetelma	27
5.1	Tutkimuskysymykset ja tavoitteet	27
5.2	Tutkimuksen toteutus ja tutkimusmenetelmä	28
5.3	Kohderyhmä ja aineiston keruu	29
5.4	Aineiston analyysi	29
5.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	30
6	Tulokset	31
6.1	Lapsuus ja traumat	31
6.2	Yhteiskunta ja koulutus	32
6.3	Sosiaaliset suhteet ja päihteiden käyttö	34
7	Tulosten analyysi ja johtopäätökset	35
7.1	Nuoren polku lapsuudesta vankeuteen	35
7.2	Uusintarikollisuuden vähentäminen	37
8	Pohdinta	39
8.1	Oma ammatillisuus	39
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	41
8.3	Jatkotutkimus ja kehittämisehdotukset	42
9	Lähteet	44
	Liitteet	48

1 Johdanto

Opinnäytetyöni nimi on ”’Isä olis voinu olla hakkaamatta ja äiti käyttämättä kamaa’ – Syitä nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla” ja tilaajana toimii Helsingin vankilan nuorten osasto. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä yhteisiä tekijöitä löytyy nuorten rikosentekijöiden taustalta haastatteleamalla Helsingin vankilan nuorten osaston miesvankeja. Tarkoituksena myös kuulla nuorten omia näkemyksiä siitä, mikä on ajanut heidät rikolliselle polulle ja mitä oltaisiin voitu heidän mielestään tehdä toisin. Valitsin tämän aiheen, koska olen suorittanut työharjoitteluni kyseisellä osastolla ja minua erityisesti kiinnostaa millaisia syitä on nuorten rikollisuuden taustalla ja minkälaisin keinoin nuoria olisi voitu aikanaan tukea, jotta he eivät olisivat päätyneet vankilaan. Toivon, että opinnäytetyöni tulosten pohjalta saadaan tietoa siihen, mihin asioihin tulisi puuttua, jotta nuorten rikollisuutta voitaisiin ennaltaehkäistä, millä keinoin nuoret saataisiin rikollisuuden polulta osaksi yhteiskuntaa. Toivon, että opinnäytetyön vähentäisi nuorten vankien leimaamista ja lisäisi ymmärrystä rikollisuuden taustalla ja moninaisista tekijöistä, jotka ovat riippumattomia myös nuorista itsestään. Opinnäytetyössä kuuluu vahvasti myös nuorten oma näkemys ja ääni.

2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Opinnäytetyön toimintaympäristönä toimii Helsingin vankilan nuorten alle 29-vuotiaiden osasto. Helsingin vankila on vuonna 1881 rakennettu laitos. Vankila on suljettu miesten laitos, jossa on 312 vankipaikkaa. Keskivankiluku vuonna 2018 oli 257. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Rikosseuraamuslaitos vastaa vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta ja toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteisiin kuuluu uusintarikollisuuden ehkäiseminen ja yhteiskunnan turvallisuuden lisääminen. (Rikosseuraamuslaitos 2019a.) Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiot ovat jaettu kolmeen alueeseen, jotka ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalue, Länsi-Suomen rikosseuraamusalue sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue. Helsingin vankila on osa Etelä-Suomen rikosseuraamusaluetta. Alueet koostuvat aluekeskuksesta, vankiloista, arviointikeskuksesta, yhdyskuntaseuraamustoimistosta sekä muista rangaistuksen täytäntöönpanosta vastaavista yksiköistä. (Rikosseuraamuslaitos 2019b.)

Valitsin tämän toimintaympäristöksi siksi, että olen ollut työharjoittelussa kyseisellä osastolla ja tiedän löytäväni sieltä halukkaita vankeja haastatteluun. Valitsin toimintaympäristön myös siksi, että haluan opinnäytetyössäni tutkia nimenomaan nuorten vankilassa olevien kokemuksia ja Helsingin vankila on maantieteellisesti minua lähin vankila. Vangit ovat minulle entuudestaan tuttuja, joka voi helpottaa haastattelujen tekemistä ja kulkua.

3 Yhteiskunnallinen viitekehys

Seuraavissa kappaleissa käyn läpi yhteiskunnallista viitekehystä. Ensimmäisessä kappaleessa käsittelen rikoskäyttäytymistä, nuorisorikollisuutta, nuoria rikosentekijöitä, nuorisorikollisuuden yleisyyttä, heidän erityisyyttään rangaistusjärjestelmässä ja heihin kohdistuvaa lainsäädäntöä. Toisessa kappaleessa käsittelen nuorten vankien erityisyyttä rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta, heidän sijoittamistaan vankilassa sekä käyn läpi nuorille suunnattua toimintaa vankilassa.

3.1 Nuorisorikollisuus ja lainsäädäntö

Rikoskäyttäytyminen on sosiaalisten normien rikkomista. Rikoskäyttäytyminen tarkoittaa luotujen sääntöjen tahallista rikkomista, josta seuraa yhteisön tai muiden henkilöiden paheksuntaa ja tuomitsemista. Yksilöiden alttius rikkoa sääntöjä vaihtelee. (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 18-19.) Rikoskäyttäytyminen yleistyy teini-ikässä ja kääntyy laskuun noin 17 ikävuoden jälkeen. Nuoruusikä on siis altista aikaa rikoskäyttäytymiselle. Alttius rikoskäyttäytymiselle teini-ikässä on ilmiö, joka on pysynyt muuttumattomana viimeiset 150 vuotta. (Salmi 2004, 30-31.)

Nuorten tekemä rikollisuus on ollut laskussa viimeisten neljän vuoden aikana. Vuosien 2012-2016 aikana nuorten tekemien rikoslajien yleisyys on puolittunut. Säännöllisin väliajoin tehtävät tutkimukset osoittavat, että vuoden 1995 jälkeen nuorten tekemät omaisuusrikokset ovat vähentyneet selkeästi ensin vuosituhaten vaihteessa ja sitten uudemman kerran vuosina 2015-2018. Myös pahoinpitelyt ja tappelut ovat tilastollisesti vähentyneet. Alle 18-vuotiaiden tekemien törkeiden pahoinpitelyiden ja henkirikosten määrä on ollut vakaalla tasolla vuodesta 1980 asti. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2018.)

Turun yliopiston ja oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen teettämän tutkimuksen mukaan poikien yleisimpiä tekemiä rikoksia ovat erilaiset ajoneuvorikokset, varkaudet ja väkivaltarikokset. Tyttöjen tyypillisimpiä rikoksia olivat puolestaan lääkeaineiden väärinkäyttö sekä huumeidenkäyttö sekä ilkivalta. (Laitinen & Nyholm 1995, 36-40.)

Näpistely, varastelu ja omaisuusrikokset ovat vähentyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vielä vuonna 1995 lähes puolet 15-16 vuotiaista oli varastanut, kun taas vuonna 2006 niin oli tehnyt vain kolmasosa. Kun maamme nousi talouslamasta vuosina 1995-2004 on sen myötä vähentynyt myös nuorten varkaudet. Uskotaan myös, että tehostunut valvonta julkisissa tiloissa ja vartijoiden määrä on vaikuttanut nuorten tekemien rikosten määrän laskuun. Myös teknologian kehityksen myötä, nuoret viettävät enemmän aikaa internetissä, joka saattaa vähentää perinteisiä varkaus ja vahingontekorikollisuutta. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 342.)

Nuorten vakava väkivaltakäyttäytyminen on puolestaan lisääntynyt vuosituhanen vaihteessa. Kasvuvaihe kuitenkin näyttää kuitenkin palautuneen entiselle tasolleen vuoden 2005 jälkeen. Nuorten tekemä henkikirikollisuus ei ole Suomessa yhtään yleisempää kuin muissakaan maissa. Lievemässä väkivallassa ei ole huomattu selkeää kohenemista, niin kuin vakavassa väkivallassa, muttei myöskään alenemista kuten omaisuusrikoksissa. On mahdollista, että alkoholin keskeinen rooli vaikuttaa tähän. Nuorten tappeluista kaksi kolmasosaa tapahtui alkoholin vaikutuksen alaisena, kun taas varkauksissa alkoholilla oli osuutta vain joka kymmenennessä tapauksessa. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 343.)

Uusi nuorisolaki tuli voimaan vuonna 2017. Laki määrittelee nuoriksi kaikki alle 29- vuotiaat. Nuorisolain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää heidän sosiaalista käyttäytymistä ja parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nuorisolain tehtävänä on moniammatillista yhteistyötä hyödyntäen kerätä tietoa nuorten elinolosuhteista ja edistää nuorille suunnattujen palveluita. (Hallituksen esitys 111/2016.) Nuoria alle 21-vuotiaita oli keskimäärin 83 vankia/päivä vuonna 2018 ja 95/päivä vuonna 2017. (Rikosseuraamuslaitos 2019 c.)

Nuoria tapauksia käsiteltäessä on huomioitava heidän erityisasemansa rikosoikeudessa. Koska opinnäytetyöni toteutetaan alle 29-vuotiaiden parissa, on hyvä tarkastella 15-17-vuotiaiden nuorten asemaa seuraamusjärjestelmässä, sekä yli 17-vuotiaiden, mutta alle 22-vuotiaiden rikosoikeutta. Nuoren tehdessä rikos 15-17-vuotiaana, on se yleinen rangaistuksen vähentämisperuste (RL 6:8.1.1), joka tarkoittaa sitä, että heitä ei voida tuomita elinkautiseen vankeusrangaistukseen ja ehdottomaan vankeuteen vain painavista syistä. (RL 6:9.2.) Nuori rikoksentekijä pääsee myös ehdonalaan vapautteen aikaisemmin kuin yli 21-vuotiaat rikoksentekijät. Nuorisorangaistus voidaan määrätä henkilölle, joka on rikoksen tekohetkellä 15-17-vuotias ja nuorisorangaistuksen kesto on vähintään neljä kuukautta ja enintään yksi vuosi. Nuorisorangaistukseen tuomittu on valvonnassa koko tuomion ajan. (NuorRangL 2 § 1 mom.)

Nuoret vangit ovat erityinen kohderyhmä myös rangaistusjärjestelmässä. Yleisesti nuorten rikoksentekijöiden tuomiot ovat lievempiä kuin aikuisten rikoksentekijöiden tuomiot. Nuorten tekemää rikollisuutta voidaan pitää nuorten ymmärtämättömyytenä tai ajattelemattomuutena. Vankilalla on myös todistetusti negatiivinen vaikutus nuoren kasvuun ja kehitykseen. (Kyngäs 1991, 9-11.) Nuoruus on rikollisuuden osalta aktiivista aikaa. Rikollisuus ei jakaudu tasaisesti nuorten kesken vaan, rikollisuutta harrastaa nuorista varsin pieni osa. Kriminologiassa nuoret rikoksentekijät jaetaan kahteen ryhmään. Toinen ryhmästä on nuoria, joilla rikollisuus keskittyy vain nuoruusaikaan ja toinen ryhmä niitä, kenellä rikollisuus jatkuu pidempään ja rikosten tekeminen liittyy henkilöiden elämään kokonaisvaltaisesti myös aikuisiällä. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2018.)

Seuraamusjärjestelmässä erotetaan rikoksentekijät neljään ryhmään, jotka ovat 1) alle 15- vuotiaat lapset, 2) 15-17 vuotiaat nuoret, 3) 18-20 vuotiaat nuoret sekä 4) vähintään 21- vuotiaat aikuiset. 15-20-vuotiaat ovat nuoria rikoksentekijöitä. (Niemi 2014.) Nuori rikoksentekijä on tehdessään 15-

vuotias, mutta alle 21-vuotias. Rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15 vuotta täyttäneenä. Alle 15-vuotiaiden tekemiä rikoksia ei käsitellä oikeudessa, mutta he ovat kuitenkin korvausvelvollisia. 15-17-vuotiaille rangaistuksen määrä on $\frac{3}{4}$ siitä, mitä se olisi täysi-ikäisillä rikosentekijöillä. (Oikeusministeriö 2019.)

Suurin osa rikosoikeudellisista lievennyksistä koskee 15- 17-vuotiaita nuoria. Nuorta henkilöä ei voida tuomita ehdottomaan vankeuteen, mikäli painavat syyt eivät sitä vaadi. Nuoret tuomitaan ehdottomaan vankeuteen yleensä silloin, kun rangaistuksen pituus olisi pidempi kuin kaksi vuotta. Nuoret henkilöt tuomitaan lievennetyn rangaistusasteikon mukaan. Nuori ei voida tuomita elinkautiseen ja nuoret vapautuvat ehdottomasta vankeusrangaistuksesta muita aiemmin. Tämä johtuu siitä, että ajatellaan nuorten rikollisuuden johtuvan osittain nuorten kypsyttömyydestä, ajattelemattomuudesta ja harkintakyvyn kehittämättömyydestä. Uskotaan myös, että aikuisille säädetyt rangaistukset ovat haitallisia sellaisinaan nuorille ja lapsille. (Niemi 2014.)

3.2 Nuori vankilassa

Jokaiselle vangille laaditaan *ransu* eli rangaistusajan suunnitelma. Suunnitelma pitää sisällään yksilöllisiä tavoitteita liittyen rangaistuksen suorittamiseen ja vapautumiseen ja ehdonalaiseen liittyvät asiat. Rangaistusajan suunnitelman sisältämiin asioihin ja tavoitteisiin vaikuttaa vangin aikaisempi rikollisuus, toimintakyky ja muut olosuhteisiin liittyvät tiedot. Vangeille laaditaan riski- ja tarvearvio, jolla selvitetään niitä asioita, jotka vaikuttavat henkilön mahdolliseen uusintarikollisuuteen ja sen ennaltaehkäisemiseen. Arviossa tullessiin ongelmiin, kuten koulutuksen tai työkyvyn puutteeseen pyritään vaikuttamaan vankeusaikana sijoittamalla vanki erilaisiin toimintoihin, jotka tukevat arvion osa-alueita. (Rikosseuraamuslaitos 2019 d.) Vankeuslain sisältönä on vapauden menetyks. Vankeus ei saa aiheuttaa vangille muita rajoituksia olosuhteisiin tai oikeuksiin kuin mitä vankeuslaki määrittää. Vapaudenmenetyksestä johtuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään. Vankilan olot pyritään järjestämään niin, että ne vastaisivat yhteiskunnassa vallitsevia oloja normaaliusperiaatteen mukaisesti. (Vankeuslaki 767/2005.)

Vangeilla on usein rikkonainen tausta ja kuntoutustarve keskimääräistä suurempi. Kuntoutuksen merkittävyys näkyy vankien integroitumisessa yhteiskuntaan vankeuden päätyttyä. (Karsikas 2005, 18.) Kuten myös vankeuslaki 767/2005 sanoo, on vankeja tuettava sosiaalisessa kuntoutumisessa ja vanki on velvollinen osallistumaan vankilan tarjoamaan kuntouttavaan toimintaa. Kuntoutuksen avulla pyritään tukemaan vangin integroitumista yhteiskuntaan, vahvistamalla sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja. Sosiaalinen kuntoutus pitää sisänsä osallisuuden ja toimijuuden tukemista, sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistamista sekä oman elämän hallintapyrkimysten tukemista. Kuntoutuksen tavoitteena on arkielämätaitojen oppiminen, päihteettömän arjen hallinta, koulutuksen tukeminen ja tukea ryhmässä toimimiseen. Päästäkseen

näihin tavoitteisiin tulee yksilöä tukea psykososiaalisesti. Yksilöä voidaan tukea myös vertaistuellalla, lähityöllä ja erilaisilla työtoiminnoilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Nuoren suorittaessa tuomiotaan vankeudessa, on kiinnitettävä erityistä huomiota hänen iästään ja kehityksestä johtuviin tarpeisiin. Työskentellessä nuorten kanssa, tulee huomioida, että toimenpiteet tukevat integroitumista yhteiskuntaan ja kuntoutumista. Nuoria tulee suojella väkivallalta, hyväksikäytöltä ja välinpitämättömältä kohtelulta. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman mukaan nuorelle tulee tarjota mahdollisuus peruskoulun loppuun käymiseen ja auttaa mahdollisessa jatkokouluttautumisessa. Vapautuessa tulee kiinnittää erityistä huomiota tuen tarpeeseen vapautumisen jälkeen. (Rikosseuraamuslaitos 2019 b.)

Nuoren vangin sijoittelussa on otettava huomioon vangin kotipaikkakunta ja yhteyksien säilyminen lähiomaisiin. Sijoituksessa on pyrittävä sijoittamaan nuori mahdollisimman avoimeen ympäristöön. Nuorelle tulee tarjota vankilassa sellaista toimintaa, joka tukee hänen integroitumistaan yhteiskuntaan kuten päihdekuntoutusta, mahdollisuus opiskeluun, työelämätaitoja, vihanhallintaa, toimintaa ryhmässä ja arkielämätaitoja. Vapautuessa tehdään vapautumissuunnitelma, jolla pyritään turvaamaan nuoren paluu yhteiskuntaan. (Saukko 2011.)

Keravan vankilassa on käytössä WOP- kuntoutusmenetelmä, jota voidaan hyödyntää myös muissa vankiloissa. WOP- kuntoutus on nuorille vangeille kehitelty kuntoutusohjelma, jonka tarkoitus on siirtyä vankeudesta myös vapauteen. Kuntoutuksessa pyritään vaikuttamaan nuoren vangin elämän ja arjenhallintataitojen opetteluun ja vahvistamiseen. Vangin oma halua elämänmuutokseen ja suunnitteluun on kuntoutuksen kulmakivi. Intensiivisessä kuntoutuksessa tuetaan päihteettömyyttä ja rikoksettomuutta erilaisilla toiminnoilla ja kehitetään yksilön ongelmanratkaisutaitoja. Kuntoutuksen aikana suunnitellaan myös vankeuden jälkeistä aikaa realistisesti yhdessä ulkopuolisten verkostojen kanssa kuten vaikka läheiset tai kolmas sektori. (Sipilä 2017.)

Päihdelääketieteen erityislääkäri Jaana Lepistö kuvaa nuoruuden kehitystehtäväksi seuraavia:

- Oman täysikasvuisen sukukypsän kehon psykologinen tunnistaminen ja hyväksyminen.
- Irrottautuminen lapsuuden emotionaalisista riippuvuussuhteista ja vanhempien korvaaminen uusien samaistumisten kautta.
- Tasavertaisten ystävyysuhteiden luominen saman ikäisiin ja tähän liittyvä oman arvomaailman kehittäminen.
- Oman aikuisen minäkuvan ja identiteetin syntyminen.

Näiden pohjalta muovautuu sitten yksilöstä lopulta integroitunut ja aukoton persoonallisuus ja ovatkin niitä asioita, joihin tulisi keskittyä nuorten kuntoutuksessa vankilassa. Päihteiden säännöllinen käyttö ennen 14-vuoden ikää vaarantaa tämän kehityksen ja altistaa päihderiippuvuudelle, jonka vuoksi päihdekuntoutus vankilassa nuorten kohdalla on äärimmäisen

tärkeää. Myös minäkuvan muodostuminen on tärkeää nuorena iässä, ja se voi pitkässä vankilakierteessä saada vaikutteita yhteiskunnasta syrjäytyneistä ja pitkän ajan vangeista. Tämän vuoksi nuoret vangit pyritään sijoittamaan vankilassa niin, että ovat erikseen aikuisvangeista. Nuoria pyritään myös integroimaan yhteiskuntaan ja työelämään, koska heillä on runsaasti aikaa toimia yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä vankeuden päätyttyä. Sillä, että vankeuden aikana pyritään vahvistamaan nuoren päihteettömyyttä, elämäntaitoja ja lisäämään nuoren hyvinvointia, on merkittäviä vaikutuksia niin yksilö kuin yhteiskuntatasolla. (Eskelinen 2009.)

4 Teoreettinen viitekehys

Tässä kappaleessa esitellään teoriaa työni taustalla. Avaan erilaisia tutkimuksia, joissa on erityisesti tutkittu nuorten rikollisuutta ja rikospolun syntyä. Ensimmäisessä kappaleessa käsittelen erilaisia rikollisuutta selittäviä teorioita ja tutkimuksia rikollisen käyttäytymisen taustalla. Seuraavissa kappaleissa käsittelen rikollisuuden syntyä yksittäisin teemoin kuten päihteidenkäyttö, lapsuuden traumat sosiaaliset suhteet ja koulutus ja syrjäytyminen. Viimeisessä kappaleessa käsittelen rikollisuuden kehityspolkuja, rikollisuudesta irrottautumista sekä suojaavia tekijöitä. Jokaisessa kappaleessa peilataan teoriaa nuoriin rikoksentekijöihin.

4.1 Rikollisuutta selittävät teoriat

Nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla voi olla monia eri syitä, joita tutkinkin tässä opinnäytetyössä. Tutkimusta nuorisrikollisuudesta on tehty ennenkin ja uskotaan, että rikollisuuden taustalla voi olla muun muassa perimä, antisosiaalinen perimä, kasvuympäristö, erilaiset sosiologiset teoriat, sosiaalinen ympäristö ja erilaiset nuoruuden ongelmat. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 97-98.)

Antisosiaalisuudella tarkoitetaan sellaista käyttäytymistä, joka rikkoo sosiaalisia normeja. Antisosiaalisuudelle on kolme eri määritelmää. Ensimmäinen niistä on normien ja lakien jatkuva rikkominen ja sitä voidaan tutkia tarkastelemalla viranomaisten tietoon tullutta rikollisuutta. Toinen määritelmä on psykiatrian kriteerien mukainen persoonallisuushäiriö, jolla tarkoitetaan jatkuvaa välinpitämättömyyttä muiden ihmisten oikeuksia kohtaan. Kolmantena määritelmänä on erilaiset persoonallisuuspiirteet kuten aggressiivisuus ja impulsiivisuus, jotka voivat johtaa antisosiaaliseen käyttäytymiseen. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 104-105.) Määritelmät ovat keskenään hieman päällekkäisiä, mutta rajaavat tutkittavaa aluetta hieman. Vaikka tietyt persoonallisuuspiirteet lisäävät rikollisuuden mahdollisuutta, edellyttää se myös muita tilannetekijöitä. Antisosiaalisuuden periytyvyyttä on tutkittu jonkin verran. Rhee & Waldmanin vuonna 2002 tekemässä tutkimuksessa koottiin yhteen 51 eri tutkimuksen tulokset, joissa oli tutkittu antisosiaalisuuden periytyvyyttä. Tässä tutkimuksessa todettiin antisosiaalisen periytyvyyden olevan 41%. Miles & Cireyn vuonna 1997 tehdyssä tutkimuksessa tutkittiin puolestaan aggressiivisen käytöksen periytymistä. Tutkimuksen

tuloksena arvioitiin perinnöllisyyden olevan noin 50%. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 99-105). Tätä voidaan kutsua myös käyttäytymisgenetiikaksi. Käyttäytymisgenetiikan keskeisiä tutkimusmenetelmiä on juurikin edellä mainitut perhe-, adoptio- ja kaksoistutkimukset. Tutkimuksissa tutkitaan, muistuttavatko lähisukulaiset keskenään toisiaan tutkittavan ilmiön näkökulmasta enemmän kuin kauemmat sukulaiset. Tällaisilla tutkimuksilla saadaan tietoa periytyvyysasteesta, mutta ei yksittäisistä periytyvistä geneistä. Vaikka tutkimuksissa onkin huomattu antisosiaalisuuden periytyvän, ei antisosiaalisista lapsista kasva välttämättä antisosiaalisia aikuisia. Periytyvyyden tutkiminen kertoo mahdollisesti yksilön todennäköisyydestä altistua tietyille ympäristökijöille. (Kivivuori ym. 2018, 189-195.)

Kasvu ympäristöllä uskotaan olevan myös vaikutusta rikollisuuden taustalla. Kasvu ympäristönä pidetään perhettä, koulua, kavereita ja joitain laajempia yhteisöjä. Väkivaltainen kasvatusta tai lapsen kaltoinkohtelu voivat lisätä suoraan riskiä siihen, että lapselle kehittyy rikollinen ja väkivaltainen käyttäytyminen. (Honkatukia & Kivivuori, 123-125.) On myös paljon tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa lapsen rikolliseen kehittymiseen epäsuorasti. Tällaisia tekijöitä ovat perheen huono sosioekonominen asema, raskausajan tupakointi, vanhempien nuori ikä, vanhempien mielenterveysongelmat, avioero ja yksinhuoltajuus, huoltajien vaihdokset, vanhempien päihdeongelma, rikollisuus perheessä, heikot kasvatuskäytännöt sekä väkivallan näkeminen. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 124-125.)

Rikollisuutta tutkitaan myös sosiologisen kriminologian selitysmalleilla. Neljä yleisintä ja klassisinta selitystä ovat paineteoria, sosiaalisen kontrollin teoria, oppimisteoria sekä leimaamisteoria. Paineteoria on klassinen teoria siitä, että alempien yhteiskuntaluokkien rikollisuus selittyisi turhautumisella yhteiskuntaa kohtaan, joka johtuu kulttuurisesti määräytyneen vaurastumisen ihanteen ja sen saavuttamisen ristiriidasta. Tätä turhautumisen tunnetta voi aiheuttaa myös jotkin kielteiset ärsykkeet sekä arvokkaiksi koettujen asioiden menettäminen. Huono-osaisuuden ja rikollisuuden yhteys on kuitenkin kaksisuuntainen, rikollisuus voi aiheuttaa huono-osaisuutta, mutta myös huono-osaisuus voi aiheuttaa rikollisuutta. Paineteoriaa käytetään, kun tutkitaan esimerkiksi eri koulutustasoissa ilmenevää rikollisuutta. (Kivivuori ym. 2018, 156-164.)

Sosiaalisen kontrollin teorian keskeinen ajatus on siinä, että ihmiset rikkovat normeja ja tekevät rikoksia, jos sosiaalinen kontrolli ei sitä estä. Sosiaalista kontrollia voi olla virallinen kontrolli, joka on viranomaisiin ja lakeihin perustuvaa kontrollia tai se voi olla epävirallinen, kuten parisuhde, työ tai vanhemmat. Teorian kehittäjän Travis Hirschin mukaan yksilön heikot siteet yhteiskuntaa lisää hänen mahdollisuutta rikoskäyttämiseen. Sosiaalisessa kontrollissa on neljä eri ulottuvuutta: tunnepohjaiset siteet muihin, motivoitunut sitoutuminen perinteisiin instituutioihin, ajankäyttö laillisiin toimintoihin sekä lain noudattamista suosivat uskomukset. Hirschin mukaan näiden neljän ulottuvuuden heikentyminen tai puuttuminen lisää yksilön rikoskäyttämistä. Keskeisiä sosiaalisen kontrollin lähteitä ovat esimerkiksi työ, koulutus ja avioliitto. Mitä vahvempia tämän kaltaiset

sosiaaliset kontrollit yksilöllä ovat, vähentää se todennäköisemmin yksilön rikollisuuteen taipumista. (Kivivuori ym. 2018, 164-171.)

Oppimisteoria puolestaan uskoo siihen, että rikoskäyttäytyminen opitaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Tärkeimpänä oppimisen keskustana pidetään pieniä ryhmiä, kuten ystäviä tai perhettä. Oppimisprosessi on jaettu kahteen osaan: rikosten tekniikoiden sekä rikollisuudelle suotuisten määritelmien oppimiseen. Ensimmäisellä tarkoitetaan yksinkertaisesti sitä, että osa rikoksista vaatii joitakin taitoja toteutuakseen. Jälkimmäisellä tarkoitetaan puolestaan sitä, että monet opitut arvot tai kulttuuriset ideaalit voivat johtaa rikolliseen käyttäytymiseen. Teorian keksijän Sutherlandin mukaan ihminen altistuu rikollisuudelle, mikäli hän oppii rikoksille suotuisia menetelmiä enemmän kuin kielteisiä määritelmiä. Oppimiselle keskeisiä käsitteitä ovat myös palkkiot ja rangaistukset. Yksilö luultavasti jatkaa rikollista toimintaa, jos saa sitä myönteistä palautetta tai jonkin palkkion kuten rahallista hyötyä tai ihannoitua. (Kivivuori ym. 2018, 172-181.)

Leimaamisteoria tutkii sitä, miten sosiaalinen torjunta sekä identiteetti muutokset vaikuttavat rikoskäyttäytymiseen. Rikollisiin kohdistuu usein negatiivisia ajatuksia ja ennakkoluuloja, jotka vaikeuttavat rikollisuudesta irrottautumista. Tämä negatiivinen ajattelutapa vaikeuttaa rikoksia tekevän kiinnittymistä yhteiskuntaan ja vaikuttaa hänen omaan identiteettiinsä. Leimaamisteoria erittelee kaksi mekanismia, jotka ovat sosiaalinen torjunta ja identiteetti muutos. Sosiaalisella torjunnalla tarkoitetaan sitä, että rikoksia tekevän on vaikea kokea hyväksyntää, koska monet eivät halua olla tekemisissä rikollisten kanssa. Näin ollen heidän on vaikea löytää esimerkiksi työpaikkaa tai parisuhdetta. Leimaamisteorian mukaan sosiaalinen torjunta ajaa yksilön pysymään rikollisessa toiminnassa. Leimaamisvaikutus voi olla siis täysin ulkoista torjuntaa, vaikka yksilön käsitys itsestään ei olisi muuttunut. Identiteetti muutoksella tarkoitetaan rikollisen minäkuvan muutosta sosiaalisten reaktioiden myötä. Ihmisten luomasta rikollisuuden leimasta tulee itseään toteuttava ennustus: ihminen, joka uskoo ja ajattelee itsestään olevansa varas, varastaa tulevaisuudessa todennäköisemmin kuin ihminen, joka on aiemmin varastanut yhtä paljon, muttei ajattele olevansa varas. Leimaamisteorian ydin on siis siinä, että yhteiskunta leimaa rikollisen niin, että hän ei muutoksestaan huolimatta kykene kiinnittymään yhteiskuntaan samalla tavalla kuin muut, tai hän ei leimaamisen vuoksi kykene muuttamaan toimintatapaansa. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

4.2 Päihteidenkäyttö

Rikollisuus on yleisempää päihdeongelmaisilla. Vuoden 2008 tehdyn kyselyn mukaan noin 90% 15-69-vuotiaista suomalaisista oli käyttänyt alkoholia viimeisen vuoden aikana. Huumeiden käyttö on lisääntynyt huomattavasti Suomessa 1960-luvulla. Erityisesti kannabiksen käyttö lisääntyi nuorten keskuudessa. Huumausainetilanne vakavoitui 1990-luvulla. Taustalla vaikuttivat yhteiskunnalliset tekijät ja huume kaupan organisoituminen. Markkinoille ilmaantui lisää uusi huumeita kuten ekstaasi, poltettava heroini ja buprenorfiini. Huumeiden viihdekäytöstä tuli yleisempää. Tutkimusten mukaan

huumeokeilut ja huumeidenkäyttö ovat nyt 2000-luvulla paljon yleisempää kuin 1990-luvulla. Vuoden 2010-väestökyselyn mukaan 17% 15-69-vuotiaista oli kokeillut ainakin kerran jotain laitonta huumetta. (Pitkänen ym. 2016, 4-6.)

Teemu Kaskelan ja Tuuli Pitkäsen tekemässä tutkimuksessa tutkittiin eroja päihdeongelmaisten ja päihdeongelmaisten ja tuomittujen välillä. Tutkimus kohdistui miehiin, jotka olivat olleet päihdehoidossa sekä vankeudessa tai yhdyskuntapalvelussa vuosien 1990-2009 välisenä aikana. Rekisteritietojen mukaan suurella osalla oli ollut elämänsä aikana monia ongelmia. Tutkimukseen osallistuneista lähes kolmannes oli ollut joskus asunnottomana. Suurin osa oli naimattomia tai eronneita. Vajaa neljännes oli suorittanut peruskoulun jälkeisen tutkinnon. Viisi prosenttia ei ollut käynyt mitään kouluja, vain harva oli ollut työelämässä. Joka toisella oli todettu päihdeongelman lisäksi joku mielenterveysongelma. Ensimmäinen rikosmerkintä oli tullut keskimäärin 18- 20 vuoden iässä ja rikollisuus oli suurinta aikuisuuden kynnyksellä. (Pitkänen yms. 2016, 74-78.)

Osmo Kontulan tutkimuksen mukaan monet nuoret haluavat kokeilla huumeita tietääkseen miltä tuntuu olla huumeiden vaikutuksen alaisena. Huumeiden käytön jännittävyttä lisää se, että se on kiellettyä ja niiden käytöstä uskotaan tulevan hyvä ja euforinen olo. Huumeita päätyvät käyttämään ne nuoret, jotka ovat muutenkin alttiita päihdeongelmille. Anitta Salmen mukaan perinteinen huumeita käyttävä nuori on 21-24-vuotias peruskoulun käynyt, joka ei kuitenkaan ole ollut kovin menestynyt koulussa tai viihtynyt siellä. Koulusta päästyään nämä nuoret eivät ole työllistyneet tai ovat työllistyneet huonosti palkattuihin töihin. Päihteidenkäytön syyksi nuoret kuvasivat rentoutumisen tarpeen, mielenterveysongelmat tai vaikeat välit vanhempien kanssa. Päihdeongelmaisella nuorella on usein alkoholiongelmaiset vanhemmat tai esimerkiksi avioeron myötä rikkoutunut perhe. (Laitinen & Nyholm 1995, 52-54.)

Huumeiden käytöllä nuori voi ilmaista vastarintaa. Vastarinta voi olla muun muassa koulusta lintsasta, väkivaltaa, häiriköintiä tai muiden päihteiden käyttöä. Vastarinnalla nuori saa kokemuksen siitä, että hän on jotain ja merkitsee jotain. Oleellisinta vastarinnassa on se, että nuori tuntee erottuvansa muista, minkä nuori kokee positiivisena kokemuksena. (Laitinen 1995, 53)

Huumeidenkäyttö voidaan jaotella kolmeen osaan: hallittuun, holtittomaan ja pakonomaiseen käyttöön. Hallitussa käytössä käyttöä ohjaa itsekontrolli, holtittomassa käytössä käyttöä ohjaa huumeiden saatavuus ja pakonomaisessa huumeiden aiheuttama riippuvuus. Käyttötavat voivat muuttua. (Laitinen & Nyholm 1995, 55.) Ruotsissa Byqvist ja Olsson ovat jakaneet huumeidenkäyttäjät miehet neljään eri ryhmään. Ryhmät ovat huumeriippuvaiset kriminaalit, kriminaalit huumeriippuvaiset, matalan rikollisuuden huumeriippuvaiset sekä emotionaalisesti epätasapainoiset huumeriippuvaiset. Ensimmäiselle ryhmälle tyypillistä on varhainen rikollinen käyttäytyminen, vaikeat olosuhteet lapsena ja vaikeaa huumeiden ja alkoholin käyttöä. Seuraavan ryhmä eroaa ensimmäisestä siten, että rikollinen käyttäytyminen ja päihteiden käyttö alkaa vasta myöhemmin.

Ryhmän jäsenet voivat myös olla sitoutuneita alakulttuureihin. Kolmas ryhmä koostuu henkilöistä, jotka eivät olleet sitoutuneet alakulttuureihin ja heidän huumeidenkäyttönsä kulki usein kannabiksesta kovempiin huumeisiin. Viimeinen ryhmä on vain vähän tai ei lainkaan osallisena mitään muuta rikollisuutta. (Kinnunen 2001, 8-9.)

Huumeita käyttävät eniten ne nuoret, jotka viettävät runsaasti aikaa ulkona, kuten ravintoloissa tai baareissa. He ovat alttiita sekä rikolliselle käyttäytymiselle että myös rikosten uhreiksi joutumiselle. Rikosurat voivat olla kuitenkin hyvin poikkeavat keskenään. Kinnunen on aikaisemmassa teoksessaan todennut, että huumeiden käyttö ja rikollisuus on toisiansa vahvistavia osia. Molemmat ovat osa elämäntapaa, jolta haetaan jännitystä, elämyksiä, riskinottoja ja sosiaalista hyväksyntää. (Kinnunen 2001, 11.)

Kinnusen tekemässä tutkimuksessa tutkittiin vuonna 1962 syntyneiden huumausainerikoksiin syyllistyneitä. Tutkimuksessa todettiin, että ensimmäiset huumausainerikokset tehtiin varsin nuorina verrattuna joihinkin muihin rikoksiin. Noin neljännes oli tehnyt ensimmäisen huumausainerikoksen 15 vuoden ikäisenä ja puolet alle 18-vuotiaana. Huumausainerikoksiin syyllistyvät siis näyttävät aloittavan rikosuransa aikaisemmin kuin muita rikoksia tekevät. (Kinnunen 2001, 22.)

4.3 Lapsuus ja traumat

Jo vuosikymmenien ajan on etsitty syitä rikolliselle käyttäytymiselle niin rikosentekijästä itsestään kuin hänen lapsuudenperheestä ja elinympäristöstään. Erilaisten tutkimusten mukaan rikosentekijät tulevat usein keskimääräistä suuremmista perheistä, joissa on ollut runsasta päihteidenkäyttöä, perheväkivaltaa, työttömyyttä, köyhyyttä ja tilan puutetta. (Kyngäs 2000, 67.) Muutos koulussa, naapurustossa tai kodissa voi aiheuttaa stressiä ja luoda kireät välit vanhemman ja lapsen välille. Tämä estää vanhempien sosiaalista kontrollia lapsiin. Myös pienituloisilla vanhemmilla on suurempi taloudellinen taakka, joka voi heikentää vanhempien kykyä valvoa lastensa toimintaa. Tämä vanhempien tuen ja valvonnan puute vähentää nuorten motivaatiota menestyä koulussa ja muilla elämän osa-alueilla. (Asheka 2013.)

Kun etsitään syitä rikolliselle käyttäytymiselle perheolosuhteista, jaotellaan tekijät niin, että ne liittyvät joko perheen rakenteeseen toimintaan tai vanhempien ongelmiin. Tutkimusten mukaan vanhempien rikollinen käyttäytyminen, epäsosiaalisuus, mielenterveysongelmat ja päihteidenkäyttö ennustavat myös lapsen tulevaa rikollista käyttäytymistä. Aggressiivinen käytös jatkuu usein ylisukupolvisesti, joten kasvatuskäytännöt muokkaavat myös omiin lapsiin kohdistuvia kasvatusmenetelmiä. (Haapasalo 2006, s.134-135.) Perherakenteeseen liittyviä rikollisuutta selittäviä tekijöitä ovat esimerkiksi vanhempien ero, yksinhuoltajuus tai muutto toiselle paikkakunnalle, äidin nuori ikä tai perheen suuri koko. Myös eräät perheen toimintatavat voivat selittää nuorten

rikollisuutta. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi perheen sisäiset konfliktit, lasten ja vanhempien väliset ongelmat ja haitalliset kasvatustenetelmät. Vanhempien ongelmat kuten antisosiaalisuus tai alhainen sosioekonominen asema voivat selittää myös lasten alttiutta rikollisuudelle. (Elonheimo 2010, 24.)

Perheväkivallan ja erityisesti lasten hyväksikäytön uskotaan olevan merkittävä riskitekijä rikollisen käyttäytymisen kehittämisessä. Lapsena väkivaltaa kokeneet lapset kärsivät muita useammin masennuksesta ja ovat persoonaltaan antisosiaalisia. Antisosiaalinen käytös voi olla selittävä tekijä myös rikolliselle käyttäytymiselle. Pittsburgh Youth Study -tutkimuksessa todettiin, että riski joutua nuoriso-oikeuteen oli kaltoinkohdelluilla lapsilla kaksi kertaa suurempi kuin vertailuin toisella ryhmällä (Haapasalo 2006, 140-142). Myös retrospektiiviset tutkimukset osoittavat, että enemmistö nuorista ja aikuisista rikostentekijöistä on tullut lapsena kaltoinkohdelluiksi. Suomalaisessa miesvankien aineistossa 80-90% oli kokenut väkivaltaa perheessä alle 15-vuotiaana. Lapsena koettu väkivalta voi siirtyä sukupolvelta toiselta. On arvioitu, että kolmannes itse väkivaltaa kokeneista pahoinpitelee myös omia lapsiaan. (Haapasalo 2006, 142.)

Myös väkivallan näkemisellä on yhteys lapsen myöhempään rikolliseen ja epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. Väkivallan näkeminen on psykologisen väkivallan muoto sillä seuraukset ovat psyykkisiä. Väkivallan näkeminen voi altistaa lapsen käytösongelmille. Lapsesta voi tulla pelokas, vetäytynyt, masentunut, hyperaktiivinen, aggressiivinen tai levoton. Väkivaltaa nähneiden lasten käytösongelmat eivät poikkea väkivaltaa kokeneiden lasten kanssa. Väkivallan kokemukset voivat olla lapselle myös traumaattisia. Traumaattisen kokemuksen seurauksena lapsi voi toistaa omassa käyttäytymisessään traumaan liittyviä ajatuksia ja toimintaa. Lapsi saattaa tulkita toisten ihmisten käyttäytymistä uhkaavana, jolloin alkaa käyttäytyä aggressiivisesti. Lapsi voi alkaa vältellä myös traumaan liittyviä tunteita vetäytymällä ja myöhemmin turruttaa tunteita esimerkiksi päihteillä tai väkivallalla. (Haapasalo 2006, 143-145.) Oppimisteorian mukaan rikosalttius on myös opittua. Rikokskäyttäytymistä opitaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Rikollisuus saatetaan oppia läheisiltä ihmisiltä kuten perheeltä tai ystäviltä. Yksilöstä tulee rikollinen, koska hän oppii rikollisille teoille suotuisia menetelmiä. (Kivivuori ym. 2018, 172- 181.)

Perheväkivallan kokemisen ajankohdalla voi olla myös merkittävää vaikutusta nuorena alkaneeseen rikolliseen käyttäytymiseen. On havaittu, että lapset, joiden pahoinpitely jatkuu myös murrosikään tai alkaa vasta murrosikäisenä, ovat todennäköisemmin rikosaktiivisempia, kuin ne, joiden pahoinpitely on ajoittunut vain lapsuuteen. Perheväkivalta ja hyväksikäyttö ovat myös yleisesti mainittu tekijä, kun sosiaalihuolto arvioi lapsen tarvitsemaa tukea. Hyväksikäytön kokeminen lapsena korreloi vahvasti sen kanssa, että lapsesta kasvaa vakavien ja väkivaltaisten rikosten tekijä. On myös todettu, että jokainen haitallinen lapsuuden aikainen väkivaltaisen kokemus korreloi merkittävästi nuoren käyttämän väkivallan muotojen kuten rikollisuuden, kiusaamisen, tappelujen tai parisuhdeväkivallan kanssa. Lapsilla, jotka ovat kokeneet kaltoinkohtelua on suurempi todennäköisyys

siihen, että heidät tuomitaan tulevaisuudessa väkivaltaisesta rikoksesta verrattuna niihin, jotka eivät ole tulleet kaltoinkohdelluiksi. On havaittu, että vanhempien välisen väkivallan näkeminen nostaa lasten todennäköisyyttä päätyä rikolliseen tekoon, verrattuna niihin, jotka eivät ole nähneet väkivaltaa vanhempiensa välillä. (Local Government Association, s. 10-15.)

Lapset, joiden vanhemmat ovat päihderiippuvaisia on taipumusta ongelma- ja rikoskäyttäytymiseen. Kun verrataan näitä lapsia, ei-päihderiippuvaisten vanhempien lapsiin, on heillä todettu enemmän mielenterveysongelmia, laittomien huumeiden käyttöä ja muita ongelmia käyttäytymisessä ja sosiaalisissa suhteissa. Vaikka tutkimusta päihteitä käyttävien lapsista on vielä hyvin vähän, on todettu, että näiden perheiden lapset altistuvat sellaisille olosuhteille, jotka on määritelty riskitekijöiksi murrosiän ongelmien kehittymiselle. Perheille, joissa vanhemmat ovat päihderiippuvaisia on tyypillistä riski konflikteihin, yhteenkuuluvuuden tunteen puuttuminen, epäjohdonmukaiset kasvatustapamenetelmät ja korkea stressi. Lapset joutuvat kärsimään vanhempiensa monista ongelmista, kuten köyhyydestä, huonoista elinoloista, työttömyydestä, mielenterveysongelmista ja perheväkivallasta. Lapset ja nuoret, jotka elävät stressaavassa elinympäristössä, käyttävät jatkossa todennäköisemmin päihteitä ja käyttäytyvät aggressiivisesti ja ryhtyvät rikolliseen toimintaan. Päihteidenkäyttäjät vanhempien lasten on oletettavasti vaikeampi päästä yli kroonisista epävakauksista kuin muiden lasten, koska he kohtaavat useita muita riskejä. Nämä lapset joutuvat myös muita useammin lastensuojelun piiriin tai huostaan otetuiksi. Lapsilla, joilla ei ole johdonmukaista vanhemmuutta, aloittavat huumeiden käytön viisi kertaa todennäköisemmin kuin lapset, joilla on johdonmukainen kasvatustapa. (Keller, Catalano, Haggerty & Fleming 2002, 400.)

Huumeidenkäytöllä ja rikollisuudella on vahva yhteys. Kekin tekemässä tutkimuksessa tarkasteltiin huumeiden käyttäjien tekemiä huume- ja oheisrikollisuuden välistä yhteyttä. Aineistona käytettiin Poliisinasiain tietojärjestelmästä poimittua tietoa sekä haastatteluita. Huumeita käyttävien rikollinen käyttäytyminen näkyi epätoivoisina tekoina, jotka olivat seurausta syrjäytyneisyydestä, taloudellisista vaikeuksista ja vieroitusoireiden pelosta. Huumeita käyttävien ensimmäiset poliisimerkinnät koskivat usein omaisuus- tai väkivaltarikoksia. Monet huumeriippuvaiset kertoivat, että rikollinen käyttäytyminen lisääntyi huumeiden käytön myötä. Huumeidenkäyttöä usein rahoitettiin omaisuusrikoksilla ja petoksilla, velkoja perittiin väkivallalla ja autoa ajettiin korttilla, sillä se oli menetetty huumeidenkäytön vuoksi. Rikollinen toiminta ei liittynyt pelkästään huumeiden käyttöön vaan oli se lähinnä elämäntapa ja asenne. (Kekki 2009.) Koska rikollisuus ja päihteidenkäyttö kulkevat usein käsi kädessä, näyttäisi myös vanhempien rikollisuus olevan riskitekijä nuoren rikolliselle käyttäytymiselle. Vanhempien rikostuomiot lisäävät myös lapsen riskiä joutua tuomituksi rikollisesta toiminnasta. (Keller ym. 2002, 417.)

Nuoren huumeidenkäyttö korreloi myös perheenjäsenten huumeidenkäytön kanssa. Korrelaatio näyttää kuitenkin olevan riippuvainen huumeita käyttävän perheenjäsenen sukupuolesta. Eräissä

tutkimuksessa isien huumeidenkäytöllä ei ollut niin suurta merkitystä lasten myöhempään huumeiden käyttöön kuin puolestaan äidin huumeiden käytöllä. (Asheka 2013, 107.) Lapset, jotka ovat kasvaneet päihdeongelmaisten vanhempien kanssa, ovat usein kasvaneet joko ilman rajoja ja pystyneet itse pitkälti vaikuttamaan käyttäytymiseen ja tahdonvapauteen tai puolestaan kasvaneet hyvin kurinalaisessa ympäristössä, jossa heille ei ole annettu tilaa tehdä itsenäisiä päätöksiä. Moni tällaisista lapsista on kertonut, että heillä on emotionaalisia vaikeuksia ja huonot sosiaaliset yhteydet vanhempiinsa. Uskotaan, että autonomian puute voi olla nuoren syy käyttää päihteitä selviytyäkseen ongelmistaan. Vanhempien valvonnan puute myös mahdollistaa päihteidenkäytön ja rikollisen toiminnan. (Asheka 2013, 109-112.)

Teini-ikäisten huumeidenkäyttö vastaa usein vanhempien huumeiden käyttöä. Joidenkin tutkimuksien mukaan vanhempien laillinen päihteidenkäyttö ennustaa nuoren päihteidenkäyttöä, muttei niinkään rikollista käyttäytymistä. Vanhempien laitton päihteidenkäyttö puolestaan ennustaa nuorten rikollista käyttäytymistä, mutta vähemmän päihteiden käyttöä. Laillisten päihteiden saatavuuden helppous voi selittää sitä, miksi nuoret todennäköisemmin käyttävät laillisia päihteitä, jotka ovat helposti saatavilla esimerkiksi vanhemmilta tai kaupasta. Se, että vanhempien laitton päihteidenkäyttö ennustaa lasten rikollista käyttäytymistä, voi johtua siitä, että näiden vanhempien lapsilla on todennäköisesti vähemmän sääntöjä, valvontaa ja ohjausta, jotka estäisivät antisosiaalista käyttäytymistä ja rikollisuutta. Vanhempien laittomien huumeiden käyttö voi saada lapsessa aikaan tunteen, että huumeiden kanssa toimiminen on hyväksyttävää ja sallittua. Lapset voivat sitä myötä siirtyä huumeiden käytön lisäksi myös rikolliseen toimintaan kuten huumeiden myyntiin tai jakeluun. (Asheka 2013, 113-114.)

Sekä vanhempien tuki että kontrolli ovat yhteydessä rikoskäyttäytymiseen. Wright, Cullen ja Miller 2001 ovat tutkineet perheen sosiaalisen pääoman ja nuorten rikoskäyttäytymisen välillä olevaa yhteyttä. Tutkimuksen tulosten mukaan vanhempien panostus ajallisesti ja määrällisesti vähentää nuoren mahdollisuuksia aloittaa rikollinen käyttäytyminen. Perheen sosiaalinen pääoma torjuu niin antisosiaalista kuin myös rikoskäyttäytymistä. Ryhmässä, jossa vanhempien kontrolli oli alhaista, oli merkittävästi enemmän rikollista käyttäytymistä. Tarkasteltaessa vanhempien antamaa tukea on tulos vielä selkeämpi. Mitä enemmän nuori kokee saavansa tukea vanhemmilta, sitä vähemmän hän on rikosaktiivinen. (Kivivuori & Salmi 2005, 83-85.)

Laissa korostetaan lasten oikeutta turvalliseen kasvu-ympäristöön ja monipuoliseen kehitykseen. Kun lapsi elää heikkojen ja turvattomien olosuhteiden parissa, astuu usein kuvioihin lastensuojelu. Lastensuojelussa pyritään takaamaan turvallinen kehitys ja toteuttaa sitä lapsen edun mukaisesti. Lastensuojelun tehtävänä on myös toimia lapsen sosiaalistajana, tuoda tukea ja kontrollia ja huolehtia arvo- ja normijärjestelmän välittämisestä. (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 7-10.) Lopullisen päätöksen lastensuojeluasiakkuudesta tekee sosiaalityöntekijä. Kun pyritään selvittämään lapsen edun toteutumista, on otettava huomioon kaikki tekijät, joilla on merkitystä. Harkinnan tulee

olla kokonaisharkintaa. Kun lapsi syyllistyy rikokseen ja harkitaan lastensuojelullisia toimenpiteitä, tulee huomioida lapsen kokonaiskuva ympäristöineen. (Tommo 2004, 21.)

Lastensuojelun äärimmäisin keino on lapsen tai nuoren sijoittaminen kodin ulkopuolelle. Rikollinen käyttäytyminen oli sijoituspäätöksissä ensisijaisena syynä vain kolmessa prosentissa, mutta neljäsatoista prosentissa sijoituksia mainittiin syynä rikollinen käyttäytyminen. Rikollisuuden lisäksi lapsilla oli myös muita vaikeuksia, kuten päihteidenkäyttöä, ongelmia vuorovaikutuksessa, fyysinen ja psyykinen hyvinvointi sekä ongelmia koulumenestyksessä. (Hinkkanen 2007.)

Rikosuralle päätyvät lapset ja nuoret ovat usein jo lastensuojelun piirissä ennen ensimmäistä rikostaan. 70% rikoksia uusineista lapsista on ollut tekemisissä lastensuojelun kanssa ennen kuin ovat jääneet kiinni ensimmäisestä rikoksestaan. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos selvitti yhdessä Helsingin kaupungin lastensuojelun kanssa alle 15-vuotiaiden lasten rikoksia ja lastensuojelutoimia.

Tutkimuksessa oli mukana kaikki helsinkiläiset lapset, joiden ensimmäinen rikos oli tehty alle 15-vuotiaana vuosien 2000-2004 välisenä aikana. Lastensuojeluviranomaiset olivat olleet yhteydessä 52 prosenttiin kaikista rikoksen tehneistä lapsista. 46% lapsista siirtyi aktiivisen lastensuojelutyön piiriin ja heistä tehtiin lastensuojeluarvio. (Hinkkanen 2007.) Kuitenkin yksittäisinä ja vähäisinä pidettyjä rikoksia, kuten ilkivalta tai liikennerikkomukset voidaan katsoa kuuluvan nuoruuteen ja rajojen kokeiluun. Pitkään jatkuessa tämänkaltainen käytös voi johtaa huostaanottoperusteeseen.

Tarvittaessa lapsi otetaan sosiaaliviranomaisten huostaan ja sijoitetaan lastensuojelulaitokseen. Alle 15-vuotiaille voidaan myös kohdistaa päihde- ja mielenterveyshuollon toimenpiteitä. (Tommo 2004, 20.)

Lastensuojelulain 40 § määrittelee, että lapsi otettava huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä. Lapsi on otettava huostaan myös jos, lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (LsL 417/2007 14§.) Pro-gradu -tutkielmassaan Tommo kuitenkin toteaa, että lastensuojelun vaikutusta lasten ja nuorten rikollisuuteen tutkittu vielä hyvin vähäisesti. Nuorten rikollisuutta voidaan ymmärtää kolmella eri tavalla: osana nuoruutta, ongelmakäyttäytymisenä tai osana jotain muuta ongelmaa. Se, mistä rikollisuus johtuu, vaikuttaa siihen, miten ja kuka siihen puuttuu. Lastensuojelun näkökulmasta ongelmaan tulee puuttua, kun se aiheuttaa ongelmia lapsen kasvulle ja kehitykselle. (Tommo 2004, 77.)

4.4 Sosiaaliset suhteet

Tyypillistä nuorten rikollisuudessa on se, että se tapahtuu usein porukassa. Nuorten ilkeillä on usein kyse pelkästä kokeilusta tai hauskanpidosta. Kaveriporukoihin liittyvä rikollisuutta ruokkivia tekijöitä ovat kavereiden tekemä rikollisuus ja hyljeksintä. (Laitinen, Nyqvist, Paaso 1994, 97.)

Kriminologian oppimisteoriat uskovat, että ihmisen rikoskäyttäytyminen on vertaisryhmiltä opittua. Tunnetuin näistä teorioista on Sutherlandin differentiaalisen assosiaation teoria. Teoria uskoo, että rikoskäyttäytyminen opitaan pääosin pienissä ryhmissä ja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Teoriassa kyse ei ole kuitenkaan siitä, että tietynlainen huono seura altistaisi rikoskäyttäytymiselle. Ihminen on vastaanottavainen niin lakien rikkomista kuin noudattamista koskevia vaikutteita, riippuen siitä, mikä on ihmisen suhde lain rikkomiseen. Oppiminen ei tapahdu välttämättä silloin, kun ollaan tekemisissä rikoksia tekevien ihmisten kanssa, vaan ennemmin sellaisten ihmisten, jotka eivät noudata tiukkaa lakien noudattamista. (Salmi 2004, 34-37.)

Vuonna 2008 tehdyssä nuorisorikollisuuskyselyssä 97% kertoi käyttäneensä marihuanaa ja hasista yhdessä jonkun toisen kanssa ja muita huumeita käyttävien vastaava osuus oli 87%. Murrot ja autovarkaudet tehtiin usein myös toisen ihmisen kanssa. Vahingonteot ovat kyselyn mukaan tehty useimmiten ryhmässä. (Salmi 2009, 24-26). Keskeisimmistä motiiveista nuorten keskuudessa oli rohkeuden ja uskalluksen näyttäminen. Nuoret pyrkivät saavuttamaan rikollisella teolla ihailua ja arvostusta. Lievien rikosten tekeminen oli usein myös osa vapaa-aikaa, kuten vaikka kaupungilla hengailu. Voidaan ajatella, että nuori, jonka kaveripiirissä rikostentekeminen on yleistä, se arkipäiväistyy ja alkaa tuntumaan myös tunnollisesta nuoresta mahdolliselta tai houkuttelevalta. Rikollisuutta tukevan negatiivisen sosiaalisen pääoman lisäksi nuori saa myös positiivista sosiaalista pääomaa, kuten sosiaalista tukea kaveriporukalta ja muita etuja. (Salmi 2006, 198-200.)

Nuoruusiässä yhteinen aika vanhempien kanssa vähenee ja kaveripiiristä muodostuu tärkeä sosiaalinen ympäristö. Tutkimustuloksetkin osoittavat, että nuoret, jotka viettävät aikaa yhdessä, muistuttavat myös toisiaan. Rikollisissa piireissä liikkuva nuori syyllistyy usein myös itse rikoksiin. Erilaisilla tutkimuksilla on koitettu selvittää sitä, johtuuko tämä siitä, että seura tekee kaltaisekseen vai siitä, että ihminen hakeutuu samankaltaisten ihmisten seuraan. Kyseessä saattaa olla valikoitumisefekti, jolloin nuori hakeutuu sellaisten ihmisten seuraan, jotka muistuttavat itseään. Aina kuitenkin kyse ei ole siitä. Torjuttu tai aggressiivinen lapsi voi joutua ottaa kaverikseen sen, joka on saatavilla. (Salmi 2006, 198.)

Jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, että rikollisuuteen taipuvien nuorten ystävyysuhteet ovat usein lyhytkestoisia ja ongelmallisia. Moffit on kehittänyt teorian kahdesta eri polusta rikoskäyttäytymiselle. Hän puhuu sekä elämänaikaisesta ja nuoruudenaikaisesta rikoskäyttäytymisestä. Nuoruusikäen rajoittunut rikollisuus on hyvin yleistä, ja jopa enemmän normi kuin poikkeama. Suurin osa nuorista osallistuu jonkunlaiseen rikollisuuteen lyhyen ajanjakson ajan nuoruuden aikana. Elämänaikaiseen rikoskäyttäytymisen ryhmään kuuluvien asosiaalinen käytös alkaa jo nuorella iällä ja rikollinen käyttäytyminen jatkuu aikuisuuteen. Ympäristöön ja yksilöön liittyvät ongelmat kasaantuvat ja lapsista kehittyä rikoksia tekeviä aikuisia. Nämä kaksi ryhmää poikkeavat toisistaan myös sosiaalista pääomaa tarkasteltaessa. Nuoruusikäen rajoittunut rikoskäyttäytyminen ei välttämättä liity puutteelliseen sosiaaliseen pääomaan vaan sosiaalisen pääoman resurssit, kuten

perhe ja lähiympäristö saattavat olla samankaltaiset, kuin ei rikoksia tekevillä nuorilla. He saavat kuitenkin negatiivista sosiaalista pääomaa muilta rikoksia tekeviltä nuorilta. Negatiivinen sosiaalinen pääoma ilmenee siis yhteisöllisyytenä, joka kannustaa nuorta tekemään rikoksia. (Salmi 2006, 200.) On todettu, että sosiaalisten suhteiden heikkeneminen ja rikoskäyttäytymistä suosivat sosiaaliset siteet lisäävät rikoskäyttäytymistä. On myös todettu, että asuinympäristön, jossa sosiaaliset siteet ovat heikkoja, esiintyy enemmän rikollisuutta. Viime vuosikymmenellä herännyt kiinnostus sosiaalisen ympäristön ja hyvinvoinnin suhteeseen on luonut kirjallisuuteen käsitteen sosiaalinen pääoma. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sosiaalisia verkostoja ja niissä syntyneitä luottamusta, joka auttaa ihmisiä saavuttamaan haluamiaan päämääriä ja tavoitteita, kuten parempaa hyvinvointia. Sosiaalisen pääoman käsite sisältää monia elämän alueita, kuten perhe ja nuoriso, koulutus, demokratia, yhteiskunta, taloudellinen tilanne ja rikollisuus ja sen kehitys. Sosiaalinen pääoma rikollisuuden tutkimisessa tarkastelee rikollisuuden sosiaalisia syitä. On todettu, että heikko sosiaalinen pääoma lisää rikosalttiutta. Tutkittaessa rikollisuuden syitä sosiaalisen pääoman kannalta, voidaan se jakaa kahteen osaan: perheen ja lähiympäristön sosiaaliseen pääomaan sekä vertaisryhmään nuorten sosiaalisena pääoman luojana. (Salmi 2006, 190.)

Kun tutkitaan nimenomaan nuorten rikollisuuden yhteyttä sosiaaliseen pääomaan, on otettava huomioon nuoruuteen liittyvät erityispiirteet. Suurin osa nuorista tekee ainakin lieviä rikoksia nuoruutensa aikana. Vanhempien merkitys vähenee ja muun sosiaalisen ympäristön merkitys korostuu ja näin ollen yhä suurempi kontrolli tulee kodin ulkopuolelta ja ihmissuhteiden verkosto laajenee. Nuorten tekemään rikollisuuteen voidaan yhdistää sekä puutteellinen sosiaalinen pääoma että negatiivinen sosiaalinen pääoma. Puutteellinen sosiaalinen pääoma näkyy sosiaalisten suhteiden vähäisyytenä ja puutteellisena kontrollina. Negatiivinen sosiaalinen pääoma johtuu ympäristön, kuten kaveripiirin, negatiivisesta suhtautumisesta yhteiskunnan normeja ja lakeja vastaan ja näkyy rikollisena käyttäytymisenä. (Salmi 2006, 192.)

Elämänaikaisen rikollisuuden ryhmässä puolestaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa pääomassa on puutteita. Sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat voi olla seurausta esimerkiksi vaikeista perheolosuhteista. Puutteet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ajaa nuoren siihen, että hänen täytyy tyytyä siihen, mitä on saatavilla. Aggressiivisen nuoren ystävät saattavat siis myös olla aggressiivisia. Tällaisen ryhmän negatiivinen sosiaalinen pääoma vaikeuttaa jo valmiiksi heikentyneitä mahdollisuuksia olla osana yhteiskuntaa ja toimia yhteiskunnan hyväksymällä tavalla. Se, miten merkitykselliseksi yhteisön antama kannustus rikolliseen toimintaan on, vaihtelee huomattavasti. Jos nuoret saavat tukea ja sosiaalista kontrollia läheisiltä, on epätodennäköistä, että negatiivinen sosiaalinen pääoma nousisi merkittäväksi sosiaalisiksi resurssiksi. Myös kontrolliteorian mukaan nuoren normien noudattamista tukevat sosiaaliset siteet ovat tällöin vahvoja ja silloin myös rikollinen toiminta luultavasti kohdistuu vain lieviin ja satunnaisiin rikoksiin. Kun nuoren sosiaalinen pääoma puolestaan on heikkoa, saattaa hän hakea yhteisöllisyyttä rikollisesta seurasta, jossa myös muut nuoret saattavat kokea ulkopuolisuutta ryhmän ulkopuolella. Tällöin rikoksia suosivan

negatiivisen sosiaalisen pääoman asema korostuu ja ryhmästä muodostuu yhteisö, johon nuoret samaistuvat ja siten jatkavat rikollista käyttäytymistä. (Salmi 2006, 200-203.)

Erään tutkimuksen mukaan seurustelevat nuoret poikkeavat ei seurustelevista erilaisilla ominaisuuksilla. Parisuhteen vaikutus rikollisuuteen riippuu keskeisesti seurustelevan henkilön iästä. Teini-ikäisillä seurusteleminen korreloi rikollisen käyttäytymisen kanssa. Kivivuoren ja Linderborgin (2008) tekemän tutkimuksen mukaan mitä aktiivisempi nuori on seksuaalisesti ja mitä aikaisemmin hän aloittaa seurustelun, sitä enemmän nämä nuoret tekivät rikoksia. Tutkimuksessa keskimääräinen seurustelun aloitusikä oli alhaisin nuorena rikollisen toiminnan aloittaneilla vangeilla verrattuna myöhemmin rikollisen toiminnan aloittaneisiin. Tutkimus on linjassa myös Salmen (2009) tekemän tutkimuksen mukaan, missä vakituisesti seurustelevat nuoret olivat rikosaktiivisempia verrattuna muihin nuoriin ja joutuivat rikoksen uhriksi muita useammin. Seurustelevilla nuorilla oli myös muita heikompi itsekontrolli, jonka seurauksena he ovat impulsiivisempia ja ottavat riskejä. He ilmoittivat myös käyttävänsä päihteitä tai lääkkeitä päihtymystarkoituksessa muita useammin. Myös perheiden vertailuissa oli pieniä eroja. Seurustelevien nuorten kohdalla oli yleisempää, että perhe oli hajonnut ja jompikumpi vanhempi oli pois työelämästä useammin kuin muilla nuorilla. Tutkimuksen perusteella näyttää, että seurustelevat nuoret eroavat useilta ominaisuuksilta, verrattuna ei seurusteleviin nuoriin. Seurustelevien elämäntyyliin liittyi muita useammin päihteet, rikollinen käyttäytyminen ja rikoksen uhriksi joutuminen. (Salmi 2009, 133-137.)

4.5 Koulutus ja syrjäytyminen

Siirtymistä nuoruudesta aikuisuuteen voidaan tarkastella koulutuksen, työn, perheen ja asumisuran avulla. Aiemmin siirtymät olivat vielä selvempiä kuin tänä päivänä. Kouluttautumisesta seurasi vakaa elämäntilanne sisältäen työn, asunnon ja myöhemmin perinteisen ydinperheen. Tänä päivänä siirtymät ovat mutkikkaampia ja epävarmempia kuin aikaisemmin. Koulutus ei enää välttämättä takaa työllistymistä. Työttömyys on lisääntynyt koulutuksen vaatimuksien muuttumisen myötä. Elämäntilanne on pirstoutunut osiin ja yksilön elämänvaiheet ovat jaksottaisia ja elämää eletään pätkissä. Tulevaisuuden ennakointi vaikeutuu, kun ei tiedä mitä nykyisen jakson jälkeen seuraa. Valinnat johtavat aina uusiin valintoihin. Huono-osaisilla valintamahdollisuudet ovat rajoittuneita. Lapsuudenaikaiset ongelmat saattavat rajata annettuja mahdollisuuksia. Valikoima käy pienemmäksi, mitä alemmalla tasolla on yhteiskunnan valtahierarkiassa. Nämä jatkuvat päätökset ja valinnat edellyttävät ihmiseltä muutoksensietokykyä, jota lapsella tai nuorella, joka tulee rikkinäisestä lapsuudesta, ei välttämättä ole. Koveneva kilpailu työ- ja koulutusmarkkinoilla vaatii yksilöltä vahvaa koulutauttamista. Kun vielä 1960-luvulla puhuttiin mahdollisuudesta ja oikeudesta kouluttautua, on kyse nykyään pikemminkin käskystä ja velvollisuudesta. Mikäli ei pärjää koulutus ja työmarkkinoilla, ovat lähtökohdat integroitua yhteiskuntaan heikommat. (Kyngäs 2000, 25-28.)

Nyky- yhteiskunnassa on opiskeltava omista kyvyistä ja haluista riippumatta. Tukea annetaan niille, jotka sitoutuvat itsensä kehittämiseen ja kouluttamiseen. Toimeentulotukilakiin on sisällytetty mahdollisuus pienentää toimeentulotukea 20-40% mikäli yksilö kieltäytyy opiskelusta tai työnteosta. Mitä vaihtoehtoja jää siis niille, jotka eivät viitsi, kykene tai selviydy koulutuksen ja työnteon vaatimuksista? Työllistyminen tänä päivänä on lähestulkoon mahdotonta ilman koulutusta. Koulutuksen ja tutkinnon puute johtaa syrjäytymiseen ja huono-osaisuuteen. Puuttuva koulutus lasketaan syrjäytymisuhaksi. Kun koulutus mahdollisuudet ja edellytykset lisääntyvät, lisääntyy samanaikaisesti myös syrjäytymistekijät. Vakava syrjäytyminen kohdistuu jo valmiiksi huono-osaisiin lapsiin, koska heidän lähtökohtansa, psyykinen kestävyytensä ja elämänpoliittiset keinonsa ovat jo valmiiksi heikommat. Nyky-yhteiskunnassa häviäjiä ovat ne, jotka eivät kykene, halua tai heidän mahdollisuudet eivät riitä opiskeluun. (Kyngäs 2000, 28-30.)

Syrjäytymistä voidaan pitää näkökulmana sosiaalisten ongelmien tarkastelussa. Syrjäytyneiden elämäntilannetta leimaa elämän hallintakyvyn ja mahdollisuuksien vähyys. Nuoren syrjäytyminen alkaa usein jo kouluajana. Vaikutusmahdollisuuksien puuttumista oman elämän asioihin kutsutaan vallankäyttölliseksi syrjäytymiseksi. Jos epäsosiaalinen käytös on tulosta tällaisesta syrjäytymisestä, ei rikollinen käyttäytyminen ole oma erillinen ongelma. Koulunkäynnin keskeyttäminen merkitsee usein nuorelle syrjäytymistä yhteiskunnasta, koska lähestulkoon ainoa väylä aikuistumiseen on koulutuksen kautta hankittu ammattiasema. (Laitinen & Nyholm 1995, 107.)

Myös useat tutkimukset osoittavat, että vanhempien osallistuminen lasten koulutukseen korreloi lapsen akateemisen menestyksen kanssa. Vanhempien osallistumisella voidaan tarkoittaa esimerkiksi osallistumista koulun toimintaan, toiveiden ilmaisu lapsille ja kommunikaatiokäyttäytyminen. Vanhempien syventyminen ja kiinnostuminen lastensa koulutuksesta ja toiveet vaikuttavat myönteisesti lasten koulutuloksiin. Nuoren koulumenestys riippuu osittain siitä, millaiset käsitykset ja odotukset vanhemmillä on lapsensa kyvystä menestyä koulussa. Vanhempien suhtautuminen nuoreen heijastuu suoraan koulumenestykseen, mikäli vanhempi kokee nuoren olevan kykenemätön johonkin tehtävään, heijastuu se suoraan nuoren todelliseen suorituskykyyn. (Asher 2013.)

4.6 Rikollisuuden kehityspolku, suojaavat tekijät ja uusintarikollisuuden ennaltaehkäisy

Rikollisuuden kehityspolkua tutkivat selitysmallit perustuvat lähinnä tutkimuksiin, jossa on seurattu ihmisten kehittymistä lapsesta aikuiseksi. Tunnetuimpia tällaisia tutkimuksia ovat Cambridge Somerville Youth Study sekä Westin ja Farringtonin tutkimus, joissa tutkittiin poikien kehitystä. Molemmat tutkimukset osoittavat, että lapsen kokema kova ja julma kasvatusta, hyljeksintä sekä laiminlyönti ennustaa lapsen rikollista käyttäytymistä. On myös todettu, että perheen ja kodin sisäiset puutteelliset sosiaaliset suhteet voivat ennustaa lapsen antisosiaalisuutta tulevaisuudessa. Uusi-Seelantilaisessa kohorttitutkimuksessa todettiin, että mitä enemmän ongelmia lapsi koki

lapsuudessaan ja mitä ongelmallisempi hänen kasvuympäristö oli, sitä aikaisemmin lapsi aloitti rikollisen käyttäytymisen ja rikollinen käyttäytyminen kroonistui. Ensimmäiset oireet rikollisesta käyttäytymisestä olivat havaittavissa jo 3-vuotiaana. Myös vanhempien kielteinen suhtautuminen ja käyttäytyminen lapsiin lisäsi lapsen kielteistä käyttäytymistä, joka myöhemmin voi johtaa lapsen käytös- ja rikosongelmiin. Käytösongelmien kehitykseen vaikutti pääosin vanhemmuuden laatu ja kasvatuskäytännöt. Lapsen ajautumista ongelmakäyttäytymiselle voi ennustaa vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, vanhempien väliset ristiriidat kasvatuksessa ja perheen rakenteelliset ongelmat kuten köyhyys tai vanhempien ero. (Haapasalo 2008, 34-35.)

Suojaavina tekijöinä, jotka suojaavat perheväkivaltaa kokenutta lasta ajautumasta rikolliseen käyttäytymiseen, ajatellaan olevan seuraavat: murrosikää laadukkaasti tukevat aikuiset, korkea itsetunto, positiiviset suhteet sisaruksiin ja muihin ikäisiinsä sekä kouluympäristö. Riskitekijöinä rikolliselle käyttäytymiselle näillä lapsilla pidetään kaverien tekemää rikollisuutta, verbaalista ja psyykkistä kiusaamista kaveriporukassa, heikkoja sosiaalisia taitoja, masentuneisuutta, heikkoa koulumenestystä, kotoa karkaamista sekä päihdeidenkäyttöä. (Local Government association, 20.)

On kuitenkin hyvä pitää mielessä, ettei kaikki rikollisuus ole tulosta ongelmallisesti lapsuudesta tai kasvuympäristöstä. Kaikista lapsista, jotka ovat kasvaneet epäsuotuisissa olosuhteissa, ei tule rikollisia. Vaikeista kasvuolosuhteista ja traumaista selviäminen on mahdollista resilienssien avulla. (Määttä, 2007.) Resilienssi tarkoittaa psyykkistä ominaisuutta, jonka avulla yksilö selviytyy vastoinkäymisistä. Resilienssiin vaikuttaa erilaiset tekijät kasvatuksesta biologisiin ominaisuuksiin. Resilienssiä rakentaa yksilön niin kielteiset kuin myönteiset kokemukset ympäristöstään. Resilienssi vahvistuu iän myötä, kun yksilölle kehittyy taitoja, joiden avulla selvitä vastoinkäymisistä. Resilienssiä vahvistavia ominaisuuksia ovat muun muassa ongelmanratkaisukyky, joustavuus, optimismi ja itsesääteilykyky. Resilienssi voi vahvistua elämän käännteentekevässä vaiheissa. Vahvuudet ja taidot, joita ei ole tiedostanut nousee esiin ja niiden ymmärtäminen ja vahvistaminen helpottuu. (Suomen Mielenterveys Ry 2020.)

Kuten vankeuslaki (767/2005) sanoo, on vankeudentäytöntöönpanon tavoitteena lisätä valmiuksia vangin rikoksettomaan elämään ja yhteiskuntaan integroitumista. Vankilasta vapautuva nuori on useimmiten asunnoton, koulutukseton, ammattitaidoton sekä päihdeongelmainen. Useimmilla on maksettavana myös rikoksista aiheutunutta velkaa. Monella vankilassa olevalla nuorella myös kaveriporukka koostuu rikoksiatekevistä nuorista, jolloin vankilaan joutuminen ei aseta nuorelle negatiivista leimaa. Tällöin entiseen rikolliseen kaveriporukkaan on myös helppo palata ja jatkaa rikollista käyttäytymistä. Kun vangin integroitumista yhteiskuntaan tuetaan, vähenee riski uusintarikollisuudelle. Monien tutkimusten mukaan suurin osa rikollisista luopuu rikollisesta käyttäytymisestä jossain vaiheessa elämäänsä, mikäli elämän peruspilarit saadaan tasapainoon. Kun rikoksen tehnyt alkaa muuttaa ajatustaan rikollisesta käyttäytymisestä ja käyttäytymään yhteiskunnan odottamalla tavalla ja lopulta luopuu rikollisesta käyttäytymisestä, kutsutaan tätä

desistanssiksi. Desistanssi sanana tarkoittaa poistumista tietyistä paikoista. Kun paikka ei ole suotava, sitä tulee välttää. Rikollisuutta käsiteltäessä on rikollisuus, rikosten tekeminen ja rikollinen ympäristö se paikka, josta halutaan päästä pois. Rikollisuuden desistanssi voidaan jakaa kahteen osaan: primaaridesistanssiin sekä sekundaaridesistanssiin. Primaarivaiheessa henkilö ei ole vielä täysin irtautunut rikollisuudesta. Tällaisella henkilöllä on herännyt halu päästä eroon rikollisesta käyttäytymisestä ja tavoittelee sitä, mutta ei ole toiminnallaan tai ajattelullaan päässyt vielä siihen pisteeseen, että olisi täysin irtautunut rikollisuudesta. Sekundaarivaiheessa rikollisuudesta ollaan päästy eroon kaikessa muodossa. Rikollisuus tai rikollinen elämäntapa ei ole osallisena enää elämässä. Vaikka lähestulkoon jokainen on tehnyt jotain Suomen lainsäädännön vastaista, tarkoitetaan desistanssilla sitä, ettei rikollisuus ole enää jokapäiväistä elämää tai ole hallitsevana osana. (Kaaraka 2019.)

Rikosuran päättyminen ei ole kuitenkaan välttämättä tietty täsmällinen hetki. Desistanssi voidaan ymmärtää joko sinä ajanjaksona, kun rikosura päättyy, tai ajanjaksona kun rikollinen toiminta pikkuhiljaa vähenee ja lopulta siitä luovutaan kokonaan. Desistanssia tutkittaessa on kuitenkin ongelmana usein se, miten rikollisuudesta irtautumista mitataan, koska mikä sitten määrittää uusintarikollisuuden. Uusintarikollisuutta tutkittaessa on ensin määriteltävä millaisia tai ketä ihmisiä pidetään rikoksentekijöinä, miten uusi rikos tai uusintarikos määritellään ja kuinka pitkä on uusintarikollisuuden seuranta-aika, sekä missä vaiheessa voi sanoa desistanssin toteutuneen. (Kivivuori ym. 2018,204.)

5 Tutkimusasetelma

Tässä kappaleessa kerron opinnäytetyön tavoitteita ja kysymykset sekä tutkimuksen eri vaiheet. Kerron myös valitsemastani tutkimusmenetelmästä. Kerron myös aineiston keruusta ja kohderyhmästä. Viimeisessä kappaleessa kerron miten analysoin haastattelujen tuloksia ja pohdin opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä.

5.1 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää sitä, millaisia tekijöitä löytyy nuorena aloitetun rikollisuuden taustalta. Tavoitteena saada tietoa siitä, millaisiin tekijöihin vaikuttamalla voidaan vaikuttaa nuorena alkaneen rikollisuuden ennaltaehkäisyyn. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää, kun mietitään sitä, millaista tukea lapset ja nuoret tarvitsisivat, jotta voitaisiin ennaltaehkäistä rikollista käyttäytymistä. Opinnäytetyön tuloksissa voidaan myös hyödyntää, kun pohditaan uusintarikollisuuden vähentäviä tekijöitä.

Tutkimuskysymyksiäni olivat seuraavat:

1. Millainen on nuoren rikoksenteijän polku lapsuudesta vankeusrangaistukseen?
2. Miten nuoria rikoksenteijöitä voi vankeusaikana tukea kohti rikoksetonta elämäntapaa?

5.2 Tutkimuksen toteutus ja tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön prosessi käynnistyi keväällä 2019, kun etsin itselleni sopivan aiheen ja tilaajan työelämästä. Valitsin kyseisen aiheen oman mielenkiintoni pohjalta, sillä olin suorittanut työharjoittelun vankilassa nuorten osastolla. Siellä minulla heräsi kiinnostus tutkia sitä, mikä on ajanut nuoret henkilöt rikolliselle tielle. Kun olin valinnut aiheen, tein aiheanalyysin, ja se hyväksyttiin kesällä 2019. Suunnitelmaseminaarin pidin alkuvuonna 2020, jonka jälkeen lähdin hakemaan tutkimuslupia. Tutkimuslupaa anoin Helsingin vankilan vankilanjohtajalta sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnolta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnosta Peter Blomster hyväksyi tutkimuslupani kesäkuussa 2020 (Liite 1). Tutkimuslupaa Helsingin vankilan nuorten osaston vankien haastattelua varten hain vankilan johtajalta Jouko Pietilältä, joka antoi minulle suostumuksen puhelimitse koronatilanteen vuoksi kesäkuussa 2020. Fyysisten haastatteluiden sijasta sain luvan toteuttaa haastattelut etäyhteydellä koronavirus-epidemian vuoksi.

Tutkimusluvut saatuani olin yhteydessä Helsingin vankilan nuorten osaston erityisohjaaja Stina Niemiseen halukkaiden vankien löytämiseksi. Toimitin Niemiselle haastatteluhakemuksen ja infon opinnäytetyöstäni (Liite 2) sähköpostilla, jota hän jakoi osastoilla nuorille. Niemisen löydettyä viisi halukasta vankia aloitin haastattelut. Ensimmäinen ja toinen haastattelu olivat toukokuussa 2020, ja kolme viimeistä heinäkuussa 2020. Haastatteluiden jälkeen tein litteroinnin, jonka suoritin heinä-elokuun aikana. Litteroinnin jälkeen aloitin tulosten analysoinnin.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Kvalitatiivinen tutkimus on tiedon kokonaisvaltaista hankintaa, joka toteutetaan todellisissa olosuhteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään hyödyntämään tiedon lähteenä ihmisiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tiedon tärkeyden ja merkityksellisyyden määrää haastateltavien kertomukset, eikä niinkään ennalta tutkittu teoria. Tiedonkeruun kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkimusmenetelmänä suositaan erilaisia haastatteluja, joissa tutkittavan kohteen ääni pääsee kuuluviin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 151-155.)

Tutkimusmenetelmänä käytin avointa kerrontaa. Haastattelut tehtiin haastatteluna niin, että haastattelijat saivat kertoa itse oman tarinansa kuten sen halusi kertoa. Haastatteluissa pyysin haastateltavaa kertomaan merkityksellisiä tapahtumia erilaisilla apukysymyksillä. Avoimessa

kerronnassa mahdollisena haittapuolena on se, että haastateltavat eivät välttämättä muista asioita tai muistavat ne väärin. (Hirsjärvi ym. 1997, 206-208.)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta lisää se, kuinka hyvin kirjoittaja selostaa tutkimuksen kulkua ja toteuttamista. Tutkimuksen kaikkien vaiheiden olosuhteet tulee kertoa tarkasti. Tärkeitä mainittavia seikkoja ovat mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat sekä tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. Luotettavuuden kannalta on tärkeää kertoa perustelut tulkinnoille sekä mihin tutkija tulkintansa perustaa. (Hirsjärvi ym. 1997, 217-218.) Haastattelut toteutettiin Helsingin vankilan alle 29-vuotiaiden osaston nuorten kanssa puhelinyhteydellä.

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin haastateltavien luvalla. Materiaali tuhottiin käytön jälkeen. Haastattelut tapahtuivat anonymisti ja opinnäytetyötä tehdessäni huomioin haastateltavien anonymiteetin säilymisen aina loppuun asti.

5.3 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Kohderymänä toimi Helsingin vankilan alle 29-vuotiaiden nuorten osaston nuoret. Haastatteluihin osallistui viisi vankia. Haastattelut toteutettiin anonymisti, niin ettei nuoria voida tunnistaa opinnäytetyön perusteella. Haastattelumuotona käytin avointa haastattelua. Haastatteluiden alussa kerroin haastateltavalle opinnäytetyöstäni, pyysin lupaa haastattelun nauhoittamiseen ja sen jälkeen kysyin yhden kysymyksen. Pyysin jokaiselta vangilta seuraavaa: kerro minulle tarinasi lapsuudestasi aina siihen päivään asti, kun teit ensimmäisen rikoksen, josta sinut tuomittiin. Haastatteluiden aikana kannustin nuoria kertomaan heille merkityksellisistä asioista, mikäli nuori ei tiennyt mistä puhua. Haastatteluiden kesto vaihteli viidestätoista minuutista puoleen tuntiin. Haastatteluiden jälkeen kuuntelin tallennetut keskustelut kertaalleen ja aloitin litteroinnin. Litteroinnin haasteeksi muodostui se, että haastattelut oltiin tehty puhelimitse kaiuttimella ja osassa haastatteluista ääni katosi hetkellisesti tai kaikui niin, että sanoista oli vaikea saada selvää. Haastattelut toteutettiin puhelimitse siksi, että välttyttäisiin riskiltä, että nettiyhteys ei toimisi.

5.4 Aineiston analyysi

Haastattelujen jälkeen aloitin litteroinnin. Litterointi tarkoittaa aineiston kirjoittamista puhtaaksi sanasanaisesti. Litterointi voidaan tehdä joko koko aineistosta tai valituista teemoista (Hirsjärvi ym. 2005, 2109.) Tässä tutkimuksessa litteroitiin koko aineisto. Litteroin tekstin sana sanalta, mutta jotkin lauseet jäivät vajaiksi huonon kuuluvuuden vuoksi. Jätin myös joitain täytesanoja, kuten ”tota” tekstin ulkopuolelle, mikäli ne olivat toistuvia. Haastattelut kestivät yhteensä puolitoista sivua ja litteroituja sivuja tuli 16 sivua. Haastatteluissa kului myös paljon aikaa siihen, että vangit miettivät mitä sanoisivat.

Litteroinnin jälkeen aloitin analysoinnin teemoittelulla. Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan siten, että käydyistä haastatteluista etsitään yhteneväisiä vastauksia eli teemoja. Teemojen muodostamisessa voidaan hyödyntää erilaisia taulukoita, jonka avulla voidaan havainnoida sitä, mitkä seikat aineistossa on oleellista. (Saaranen, Kauppinen & Puusniekka, KvaliMOTV.)

Aloitin tutustumalla litterointeihin lukemalla ne vielä kertaalleen läpi ja alleviivaamaan tärkeitä asioita. Yliviivasin toistuvia teemoja eri väreillä. Tämän jälkeen tein taulukon, jossa toisella akselilla olivat kaikki viisi teemaa ja toisella haastateltavan numero. Mikäli haastateltava ei ollut maininnut jostain tietystä teemasta mitään, jäi se kohta kaavakkeesta tyhjäksi. Näin ollen sain luotua kaavion, missä jokaisen teeman kohdalla luki, jokaisen haastateltavan vastaus kyseiseen teemaan liittyen. Liitteissä esimerkki kaaviosta, jollaisen tein haastatteluiden pohjalta ja mitä lopuksi sitten analysoin. Liitteiden kaavio on kuitenkin hypoteettinen haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi, koska alkuperäisessä kaaviossa on sellaisia tekijöitä ja yksityiskohtia, joista haastateltavat olisi voitu tunnistaa ja heidän anonymiteetti on erityisen tärkeää säilyttää. Kaaviossa (liite 3) käytetyt esimerkit ovat kuitenkin kaikki todellisista haastatteluista peräisin.

Aineistoni koostui siis haastattelujen pohjalta kerätystä aineistosta, joka oli litteroitu puhtaaksi. Analysointi tapahtui lukemalla tekstiä yhä uudelleen ja uudelleen, jotta saisin analysoitua kaikki esille nousseet teemat mahdollisimman hyvin. Analyysi tarkoittaakin käytännössä sitä, että aineistoa luetaan yhä uudelleen, pohditaan aineiston sisältöä, tulkitaan sitä ja vertaillaan. (Valli & Aaltola 2015, 91-92.)

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Koska tutkimukseni kohdistuu ihmisiin, tulee selvittää ennen tutkimusta, miten suostumus hankitaan, mitä tietoa heille kerrotaan ja mitä riskejä heidän osallistumisensa sisältää. Suostumuksen tulee sisältää neljä eri kohtaa. Tutkimushenkilölle tulee paljastaa kaikki tieto siitä, mitä tulee tapahtumaan ja mitä tutkimuksen kulussa tapahtuu. Henkilön tulee olla kykeneväinen ymmärtämään edelliset seikat ja henkilön tulee olla pätevä tekemään rationaalisia päätöksiä. Osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. (Hirsjärvi ym. 1997, 27-28.)

Haastateltaville on tärkeä kertoa tutkimuksen tavoitteet ja tarkoitukset, jotta he voivat itse päättää haluavatko osallistua kyseiseen tutkimukseen. Haastattelijoiden on mahdollista keskeyttää tutkimus tai haastattelu koska tahansa ja mistä syystä tahansa. Tutkimus on täysin vapaaehtoista.

Haastatteluissa ei ole tarkoitus kerätä mitään tunnistetietoja haastateltavista, koska ne eivät luo lisäarvoa tutkimukselle. Opinnäytetyöni tutkii nuoria alle 29-vuotiaita, mutta osastolla olevat ovat kaikki nuoria, joten syntymäaikakaan ei ollut haastatteluissa minulle oleellinen tieto. Koska kyseessä on haastattelu, tehdään haastateltavalle selväksi seuraavat asiat: heidän anonymiteettinsä

säilytetään koko prosessin ajan, kaikki materiaalit, kuten äänitteet ja litteroinnit hävitetään prosessin päätyttyä, korostetaan vaitiolosopimusta sekä sitä, ettei heistä käytetä mitään tunnistetietoja opinnäytetyössä. (Kuula 2016.)

Opinnäytetyön eettisyyttä lisää myös se, että toisten tekstiä ei plagioida. Kaikki suorat lainaukset tulee merkitä asianmukaisin lähdemerkinnöin. Raportointi ei saa myöskään olla harhaanjohtavaa ja tutkimuksen puutteetkin on tuotava julki. (Hirsjärvi ym. 1997, 29-30.)

6 Tulokset

Tässä kappaleessa kerron opinnäytetyöni tuloksia. Tulokset on jaettu eri neljään eri kappaleeseen, jotka käsittelevät eri teemoja. Ensimmäisessä kappaleessa käsittelen nuorten lapsuutta ja traumaattisia tekijöitä kuten vanhempien päihteidenkäyttöä, perheväkivaltaa ja lastensuojelua. Toinen kappale käsittelee rikollisuuden syntyä yhteiskunnan näkökulmasta, kuten koulutuksen puute ja yhteiskunnan luoma paine. Kolmannessa kappaleessa puhutaan nuorten sosiaalisista suhteista ja nuorten päihteidenkäytöstä.

6.1 Lapsuus ja traumat

Jokaisen haastateltavan perherakenne oli tyypillinen: isä, äiti ja sisaruksia. Yhden haastateltavan perheessä toinen vanhempi oli ollut vankilassa. Kolmen haastateltavan sisarus oli myös tuomittuna rikollisesta toiminnasta. Jokainen haastateltava oli ollut sijoitettuna joko lastensuojelulaitokseen tai sijaisperheeseen tai sukulaiselleen. Yksi viidestä toi esille, että kokee lastensuojelulaitoksen olleen osasyy hänen rikolliseen käyttäytymiseen, ja että se olisi opittu pääsääntöisesti eri laitoksista. Tulevat sitaattit ovat otettu haastatteluista ja kertovat haastateltavien omaa näkökulmaa ja ajatuksia aiheesta.

”Tytöistä tulee piri huoria, miehistä tulee narkkareita, tappajia tai rikollisia, koska se hyväksikäyttö opitaan jo siellä”

Useasta haastattelusta kävi kuitenkin ilmi, että nuoret ajattelevat lastensuojelulaitoksista negatiivisesti ja kuvasivat lastensuojelulaitosta seuraavanlaisesti:

”Se meininki oli niin absurdia, etten oo ikinä nähnyt”

”Ei mitään hyvää sanottavaa siitä paikasta”

”Lastensuojelumailma on kun vankila, vain vahvimmat pärjää”

”Mua vituttaa elämässä eniten se, et on keksitty joku lastensuojelu, mä en tiedä miks, mut mua vituttaa se vieläkin, koska mä en oo nähny mitää hyvää siin maailmas, se maailma jos mikä muuttaa ihmisen. Se turruttaa sut.”

Kaksi haastateltavista oli kuitenkin myös sitä mieltä, että huostaanotto oli heille hyväksi ja ajattelivat, että se oli heille oikea ratkaisu. Kaikki haastateltavat kertoivat, että olivat sijoitettuna oman huonon käytöksensä vuoksi, vaikka osassa perheissä oli esimerkiksi perheväkivaltaa ja vanhempien päihteidenkäyttöä. Yksi haastateltava kuvasi perhettään jopa ”tavalliseksi rakastavaksi perheeksi” vaikka kyseisessä perheessä oli runsasta päihteidenkäyttöä, väkivaltaa ja rikollisuutta. Kyseinen haastateltava koki tämän kuitenkin tyypilliseksi perheeksi, eikä kokenut siinä olevan mitään erikoista.

Neljä viidestä kertoi, että heidän vanhempansa käyttävät joko laillisia tai laittomia päihteitä niin, että nuori on kokenut sen ongelmaksi. Yksi viidestä myös mainitsi kokeneensa perheväkivaltaa päihtyneen vanhemman puolesta ja toinen oli nähnyt väkivaltaa kotona vanhempiensa välillä. Yhden haastateltavan äiti oli käyttänyt päihteitä myös koko raskauden ajan. Kaksi haastateltavaa myös mainitsi, että ongelmat ratkaistaan väkivallalla, koska niin on tehty kotonakin. Väkivaltainen käytös oli opittua perheeltä.

6.2 Yhteiskunta ja koulutus

Kolme viidestä oli suorittanut peruskoulun ja kaksi jättänyt sen kesken. Kolme haastateltavistani kertoi tekevänsä rikoksia siksi, että se on ainut asia mitä osaa tai missä on hyvä. Myös kaksi viidestä kertoi hakeneensa toisen asteen tutkintoon, mutta koska koulupaikkaa ei onnistuttu saamaan, kokivat he rikollisuuden olevan ainut vaihtoehto pärjätä yhteiskunnassa. Kaikki viisi haaveilivat kouluun pääsystä ja ammattiin valmistumisesta.

”Sitku tekee semmosii hommii, mitkä ei oo lainpuitteissa sallittua, niin niihin hän ei tarvii sit koulutusta, kukaa ei tuu kyselee paljo mun keskiarvo on tai mitä mä osaan”

”Ammatinvalinta vaihtu, ei malttanut yrittää jatkaa hakemista vaa lähettiin sit näihin hommii, onhan se turhauttavaa kun yrittää ja sit ei pääse”

Haastateltavillani nuorilla oli myös kertynyt jo lukuisia ongelmia integroitua yhteiskuntaan uudelleen. Kukaan heistä ei ollut kouluttautunut tai tehnyt ikinä laillisia töitä. Kaikki viidestä myös mainitsi, että tarvitsisi uudet ystävät vapauduttuaan vankilasta.

”Kyllä pitäs karsia toi antisosiaalinen kaveriporukka”

Kaikki viisi haaveilivat koulutuksesta ja sen myötä tulevasta laillisesta työstä. Moni heistä uskoi, että

ilman koulutusta ei pääsisi lainkaan työelämään. Päihdeiden käyttöä ja koulutuksen ja työkokemuksen puutetta pidettiin suurimpana tekijänä uusintarikollisuuteen.

”Yritän saada kaikki perusasiat kuntoon, siihen päihdehelvettiin en enää lähde”

”Haaveena lähteä opiskelemaan ja sen jälkeen työelämään”

Kaksi viidestä myös pelkäsi sitä, että yhteiskunta tuomitsee heidät rikollisiksi, eivätkä he siksi enää pystyisi olemaan osana yhteiskuntaa ja esimerkiksi työllistymään. Yksi haastateltavista myös koki, että ei ole mitään mikä voisi estää hänen uusintarikollisuuttaan, koska kokee, ettei hän ei osaa tehdä mitään muuta kuin rikoksia. Monen nuoren puheesta kuului se, ettei heillä juurikaan ole keinoja käsitellä pettymyksiä. Kukaan ei toivonut olevansa tulevaisuudessa vankilassa, mutta he kokivat, ettei heistä ollut muuhun. Näiltä nuorilta puuttui kannustava ja motivoiva ympäristö niin koulutuksen kuin itsensä kehittämisen suhteen. Nuoret kokivat, että yhteiskunta oli painanut heidät jo hyvin syvälle suohon jo nuorella iällä ja sieltä ylös kampeaminen on hankalaa ilman siihen annettuja keinoja tai välineitä.

Moni nuorista koki myös pettymykseksi sen, etteivät olleet suorittaneet koulutusta, vaikka olivat yrittäneet. He kuvailivat itseään siten, että koki olevansa hyvä koulussa ja pärjännyt omasta mielestään kohtalaisesti. Nuorten koulutus ei siis jäänyt kiinni siitä, etteikö heidän taidot olisi riittäneet vaan siitä, että he tippuivat koulutuksen piiristä jo nuorena ongelmallisen käytöksen vuoksi. Nuoret kokivat olevansa syrjäytyneitä yhteiskunnasta, puutteellisen koulutuksen myötä. Moni nuori korosti myös sitä, että olisi halunnut käydä koulussa, mutta tuki ja motivaatiota ei ollut tarpeeksi.

”Välillä tuntuu, et tää homma on mun kohdalla ohi. Moni ajattelee, että kun mä oon ollut vankilassa, niin kaikki on mun kohdalta ohi”

”En haluis ajatella et oon rikollinen, mut koska kaikki muut ajattele niin, kyllä sitä itsekin miettii, et mitä helvettiä mä teen”

Kaikki haastateltavat ketkä olivat käyneet koulua, kertoivat, etteivät olleet koskaan tavanneet koulukuraattoria tai terveydenhuollon henkilökuntaa. Nuorten käytökseen oli puuttunut opettajat rankaisemalla esimerkiksi jälki-istunnolla tai erottamisella koulusta. Nuoret kertoivat, että yläasteikäisenä eivät olisi ehkä ottaneet enää apua vastaan, mutta apua ei tarjottu lainkaan ala-asteella, jolloin se olisi voinut olla ajankohtaista.

6.3 Sosiaaliset suhteet ja päihteiden käyttö

Haastateltavista myös kaikki olivat sitä mieltä, että suurin rikollisuuteen johtanut tekijä on huono seura ja kaveripiiri. Kaikki haastateltavat kertoivat liikkuneensa vanhempien kaverien seurassa. Kaksi haastateltavista mainitsi, että motiivina oli raha ja hienot autot, joita vanhemmilla kavereilla oli. Kaikki viisi mainitsivat, että kaikki heidän ystävänsä tekevät pääsääntöisesti rikoksia ja käyttävät päihteitä. Kaikki viisi olivat sitä mieltä, etteivät voi palata entiseen kaveripiiriinsä, mikäli haluavat irrottautua rikosten teosta. Kaksi viidestä kertoi, että he hakeutuivat tarkoituksella vanhempaan seuraan, jossa tiesivät, että käytetään päihteitä ja tehdään rikoksia. Yksi kertoi olleensa ”kaiken pahan alku ja juuri” ja motivoi kaveripiirinsäkin tekemään ilkeävaltaa hänen kanssaan. Moni oli aloittanut rikollisen toiminnan jo nuorena kaveripiirin kanssa lähinnä ilkeävaltaa ja pienillä näpistyksillä ja häiriköinnillä. Myöhemmin kuvioihin tuli myös päihteet ja isommat rikokset. Yksi haastateltavista korosti myös sitä, että lastensuojelulaitoksen luoma kaveripiiri opettaa rikolliselle käyttäytymiselle. Kaikki viisi olivat myös alkaneet seurustella nuorella iällä ja olleet useammassa parisuhteessa nuoruutensa aikana. Kolme viidestä oli ollut kihloissa. Haastatteluhetkellä kaikki olivat kuitenkin eronneita.

”Enhän mä voi mun kaveripiiriä siitä syyttää, mun syytähän se oli, mutta suurimmaks osaks se on lähteny aina siitä kaveripiiristä.”

”Etsä laitoksista mitään ystäviä löydä, pelkkiä rikoskumppaneita”

Kaikki viisi haastateltavaa olivat käyttäneet laittomia päihteitä ja kaikki viisi olivat saaneet tuomionsa päihteisiin liittyen. Kaikki viisi kertoivat käyttävänsä päihteitä aktiivisesti ja neljä viidestä oli tehnyt rikoksen päihtyneenä. Yksi haastateltava kuitenkin mainitsi, ettei koe päihteidenkäyttöä ongelmaksi, vaikka oli saanut tuomion päihteisiin liittyen ja tehnyt rikoksen päihtyneenä. Kaikki viisi olivat aloittaneet päihteiden käytön hyvin nuorella iällä ja tehneet ensimmäisen tuomittavan rikoksen vasta päihteiden käytön alettua. Kolme viidestä kertoi tekevänsä rikoksia rahoittaakseen huumeiden käyttöönsä. Neljä viidestä uskoi jatkavansa rikosten tekemistä, mikäli ei pääsisi päihteidenkäytöstä eroon.

”Käytin huumeita, myin huumeita, pelasin huumeiden kanssa. Huumeet oli keskiössä, et tuli tehtyä huumeiden eteen kaikkea mitä piti tehdä”

Moni oli aloittanut päihteidenkäytön vain kokeilumielessä, mutta siirtynyt päihteiden aktiiviseen käyttöön myöhemmin. Kaksi haastateltavaa mainitsi, että elämä tuntuu haastavalta ilman päihteitä, koska tunteiden ja ongelmien käsittely on haastavaa. Näiden ongelmien myötä kuvioihin tuli usein myös väkivalta.

Sit mä aloin käyttää kamaa ja hakkaa ihmisiä huvinvuoks, ku emmä tuntenu oikeen enää tuntenu rakkautta, enkä mitää muutakaa”

7 Tulosten analyysi ja johtopäätökset

Tässä kappaleessa käsittelen opinnäytetyöni teoreettiseen ja kvalitatiiviseen tutkimusten nojalla sekä esitän vastaukset tutkimuskysymyksilleni. Aiemmassa kappaleessa käyn läpi tutkimuksen tulokset ja tässä kappaleessa analysoin tuloksia. Johtopäätökset perustuvat aiemmin käsittelemääni teoreettiseen viitekehukseen. Ensimmäisessä kappaleessa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: millainen on nuoren rikosentekijän polku lapsuudesta vankeuteen. Toisessa kappaleessa vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni: minkä tekijöiden tulisi muuttua nuorten mielestä, jotta nuorten uusintarikollisuus vähenisi?

Aihealueiden tuloksia lukiessa on kuitenkin hyvä pitää mielessä se, että taustalle peittyä paljon myös muita ominaisuuksia niin yksilössä kuin ympäristön rakenteessa. Tekemäni aiheiden erottelu on vain yksi tapa tutkia syitä nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla. Haastateltuja oli myös vain viisi, joten tulosten perusteella ei voida tehdä tilastollisia yleistyksiä siitä, mikä johtaa nuorena rikolliseen käyttäytymiseen.

7.1 Nuoren polku lapsuudesta vankeuteen

Nuoren polku lapsuudesta vankeuteen voi olla hyvin monen tekijän summa ja ongelmat voivat olla hyvin yksilöllisiä. Tässä opinnäytetyössä tulos oli kuitenkin hyvin selkeä. Kaikki haastattelemani vangit olivat aloittaneet rikosten teon hyvin nuorena, sijoitettu perheeseen tai laitokseen, nähneet vanhempien päihteidenkäyttöä ja väkivaltaa, osa myös kokenut väkivaltaa, aloittanut päihteiden käytön nuorella iällä, lopettanut koulun peruskouluun ja ollut tekemättä laillisia töitä koskaan. Voidaan siis olettaa, että näiden nuorten ongelmat ovat alkaneet jo hyvin aikaisessa vaiheessa. Suurin osa haastateltavista uskoi, että jo alakouluikäisenä väärään porukkaan löytäminen olisi suurin syy rikolliselle toiminnalle. Neljä viidestä oli aloittanut rikollisen toiminnan esimerkiksi häiriköinnin tai julkisten paikkojen töhrimisen jo ala-asteikäisenä. Nämä nuoret olivat syrjäytyneet yhteiskunnasta jo hyvin nuorena, koska olivat päättäneet koulun viimeistään peruskouluun. Nuoret eivät olleet saaneet juurikaan mitään tukea koulutukseen, vaikka itse kokivatkin pärjäävänsä siellä. Koulutuksen mielekkyys ja tukeminen yksilön vaatimalla tavalla, olisi voinut rohkaista ja kannustaa nuorta jatkamaan koulutusta eteenpäin.

Ajatellaan, että nuorten rikollisuus tapahtuukin usein ryhmissä, jossa se on nuorille usein jopa ajanvietettä, johon voi liittyä päihteiden käyttöä. Nuori saattaa usein hakeutua kaltaiseensa seuraan. Lievien rikosten tekeminen myös arkipäiväistyy tällaisissa kaveriporukoissa, eikä sitä ajatella rikolliseksi toiminnaksi. (Laitinen, Nyqvist & Paaso 1994, 97.) Tämä opinnäytetyö vahvistaa tämän väitteen hyvin. Kaikki haastateltavat perustelivat omaa rikollista käyttäytymistään sillä, että kaikki kaverit myös tekivät niin. Ilkivallasta siirryttiin usein päihteiden käyttöön, ensin alkoholiin ja kannabikseen ja siitä vahvempiin huumeisiin. Vaikka ei ole juurikaan tutkimusnäyttöä siitä, että rikollisuus johtuisi päihteidenkäytöstä, korreloivat ne kuitenkin keskenään opinnäytetyöni tulosten mukaan. Päihteidenkäyttö voi olla seurasta heikosta itsekontrollista, kuten myös rikollisuus. On kuitenkin oletettavaa, että huumeiden käyttö ja rikollisuus ovat seurausta toisistaan. Jotkut tutkimukset korostavat, että kuitenkin ystäväpiiri on merkittävin tekijä niin päihteiden käytössä kuin rikollisuudessakin. (Kinnunen 2001, 11.)

Vaikeat perhesuhteet voivat ajaa nuoren sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmiin ja sen myötä nuoren täytyy tyytyä sellaisiin sosiaalisiin suhteisiin, joita on saatavilla. Usein esimerkiksi aggressiiviset nuoret löytävät seurakseen aggressiivisia nuoria, ja niin myös rikollinen toiminta tiivistyy ryhmässä. Tällaisten ryhmien negatiivinen sosiaalinen pääoma vahvistaa nuoren omaa, jo valmiiksi negatiivista, sosiaalista pääomaa. Ongelmalliset perheolosuhteet, kuten väkivalta tai vanhempien päihteiden käyttö, voi vahvistaa myös nuorten päihteiden käyttöä ja rikollista toimintaa. Vaikka vanhempien päihteidenkäyttöä ja nuorten rikollisuuden välillä olevaa yhteyttä on tutkittu vielä aika vähän, uskon niillä olevan kuitenkin keskenään yhteys. Vanhempien päihteidenkäyttö altistaa lapsen erilaisille stressitekijöille, kuten perheväkivallalle, epä johdonmukaisille kasvatuskäytännöille sekä huonolle taloudelliselle tilanteelle, jotka voivat kehittää lapsen antososiaaliselle käyttäytymiselle, joka puolestaan johtaa rikolliseen käyttäytymiseen. (Asheka 2013, 113-114.) Yksi haastateltavistani toi ilmi, että mikäli hänen vanhempansa eivät olisi käyttäneet päihteitä tai hän ei olisi kokenut väkivaltaa kokonaan, olisi hänen kohtalonsa voinut olla toinen. Rikollinen käyttäytyminen, kuten väkivaltainen toiminta, voi siis olla myös opittua vanhemmilta.

Kaikki viidestä haastateltavastani oli seurustellut nuoruutensa aikana ainakin kerran. Kolme viidestä oli ollut kihloissa. Joidenkin tutkimusten (kuten Salmi 2009) mukaan vakituisesti seurustelevat nuoret olisivat rikosaktiivisempia. Ajatellaan, että seurustelevilla nuorilla on heikompi itsekontrolli ja että he ovat sen vuoksi myös impulsiivisempia kuin muut nuoret. Osa haastateltavista toi myös ilmi, että seurustelivat sen vuoksi, koska tuntui hyvältä, että joku välittää. Tämä voinee liittyä siihen, että useat oli sijoitettu jo nuorella iällä, jonka vuoksi heidän elämästään puuttui ehjä rakastava perhe ja välittävät, johdonmukaiset aikuiset.

Kaikki haastateltavat olivat olleet sijoitettuna perheeseen tai lastensuojelulaitokseen jossain vaiheessa elämäänsä. Lastensuojelun ja rikollisen käyttäytymisen välistä suhdetta on tutkittu vielä hyvin vähän ja on vaikea sanoa, onko näillä kahdella merkittävää vaikutusta toisiinsa ainakaan niin,

että lastensuojelulaitokseen joutuneet nuoret, tekisivät rikoksia enemmän kuin ne nuoret, jotka kasvavat oman perheensä luona. Kaikki haastateltavat kertoivat, että olivat joutuneet huostaanotetuiksi oman ongelmallisen käyttäytymisen vuoksi. Nuoret olivat eläneet traumaattisissa olosuhteissa jo varsin pitkään ennen sijoituspäätöstä, jolloin myöhäisillä toimenpiteillä ei pystytä vaikuttamaan nuorten rikolliseen käyttäytymiseen kovin vahvasti. Näiden nuorten syrjäytymiskehitys ja siitä aiheutuneet ongelmat ovat alkaneet jo nuorena ja lastensuojelu on astunut kuvioihin vasta hyvin myöhäisellä vaiheella.

Jokainen haastateltava oli lopettanut koulunkäynnin viimeistään peruskoulun käytyään. On oletettavaa, että kouluttautumisesta seuraa työllistyminen ja vakaa taloudellinen tilanne. (Kyngäs 2000, 25-28.) Mikäli nuori ei pärjää tai ole kiinnostunut koulutuksesta, voi häntä uhata syrjäytyminen. Syrjäytymisuhka kohdistuu usein jo heikompiosaisiin lapsiin. Syrjäytyminen alkaa jo usein kouluikäisenä. Kouluttamattomana työn saaminen on tänä päivänä hankalaa. Työn saamisen hankaloituminen lisää taloudellista huono- osaisuutta ja lisää rikollisen käyttäytymisen riskiä. Kukaan haastateltavista ei ollut tehnyt laillisia töitä koskaan elämänsä aikana. Vain yksi viidestä oli hakenut jatkokoulutukseen peruskoulun jälkeen, kuitenkin pääsemättä sinne.

Nuorten syrjäytyminen oli alkanut jo hyvin nuorella iällä ja heidän pettymysten sietokyky oli tavallista heikompi. Moni haastateltavista kuvaili luovuttavansa helposti, koska ei saanut kannustusta esimerkiksi koulusta tai ulkopuolisilta henkilöiltä. Nämä nuoret ovat joutuneet yhteiskunnan ulkopuolelle ja syrjäytetty yhteiskunnan toimesta, eikä heillä itsellään ole keinoja käsitellä pettymyksiä tai integroitua yhteiskuntaan itsenäisesti. Nuorille ei oltu tarjottu tukea koulutuksen aikana, eikä heistä kukaan ollut tavannut koulun puolesta esimerkiksi koulukuraattoria. Syrjäytyminen voidaan ajatella olevan elämänhallinnan vastakohtana. Syrjäytyminen vaikuttaa elämänhallintaan ja sen laatuun aina heikentävästi. Syrjäytyminen on pitkä prosessi, johon vaikuttaa erilaiset tekijät yksilön kehityksen aikana. Syrjäytyessään yksilö liukuu yhteiskunnan kannalta merkittävien toimintojen kuten opiskelun, työn ja avun saamisen ja hakemisen ulkopuolelle. Kun ihminen on syrjäytynyt saattaa se vaikuttaa yksilöön niin, että hänestä tulee ikään kuin passiivinen, jolloin ei välitä enää asioistaan tai itsestään. Syrjäytyminen voi olla osa sosiaalista perimää, tai se voi olla pitkä prosessin tulosta. Sosiaalisen turvan kuten vanhempien tai yhteiskunnan toimijoiden tehtävänä on ongelmien ehkäisy ja ongelmakierteen katkaisu. (Forss, Vatula & Pimiä 2010, 160.)

Pettymykset ja yhteiskunnan torjunta on raskas kokemus yksilölle. Kun yksilö käännytetään pois koulutuksesta, työelämästä tai avun piiristä luottamus palvelujärjestelmään katoaa. Ihmisen voimavarat, varsinkin tällaisilla nuorilla, joilla on jo lukuisia ongelmia, ehtyvät hyvin nopeasti ja yrittämisen halu katoaa. (Immonen & Kiikkala 2007.)

7.2 Uusintarikollisuuden vähentäminen

Vähentääksemme uusintarikollisuutta tulisi pyrkiä puuttumaan rikollisuuden taustalla oleviin tekijöihin. Näitä asioita ovat muun muassa päihteenkäyttö ja koulutuksen puuttuminen tai vähäisyys. Tällaisiin tekijöihin tulisi vaikuttaa jo vankeuden aikana, jotta myöhempi integroituminen yhteiskuntaan helpottuisi. Ehkäisevänä toimintana vankeusaikana tulisi olla päihdekuntoutusta, koulutuksen mahdollistamista ja sosiaalisten taitojen vahvistamista. Tärkeää on myös vahvistaa vangin omaa halua muuttua ja tukea siirtymistä vapauteen. Tuen tarve on nuorilla vangeilla usein jatkuvampaa, ja sen tulisikin jatkua myös vapauduttua esimerkiksi kolmannella sektorilla. Olisi tärkeää, ettei vangin tukeminen pääty vankilan porteille, vaan jatkuisi myös sen ulkopuolelle. Moni haastateltavistakin mainitsi, ettei usko pärjäävänsä yhteiskunnassa tai lopettavansa rikollista toimintaa, mikäli ei kouluttautuisi tai pääsisi eroon päihdeongelmasta. Vankien koulutus tulisi mahdollistaa vankeuden aikana. Monelta nuorelta vangilta saattaa puuttua jopa peruskoulun päättötodistus. Seuraava lainaus haastatteluista kiteyttää hyvin sen ajatuksen siitä, minkä tulisi muuttua, jotta yhteiskunnan jäsenenä toimiminen helpottuisi.

”Kun mä viimeks täältä vapauduin, niin ensimmäisen tunnin aikana käytin päihteitä. Ja ei siinä kauaa menny, tein uuden rikoksen. Mitä muutakaa mä olisin voinu ilman päihdekuntoutusta tai edes mitään koulutusta, ku emmä osaa mitään muuta”

Toinen haastatteluista esiin noussut asia uusintarikollisuuden syyksi oli yhteiskunnan tuomitseminen. Tuomitseminen yhteiskunnan tai muiden ihmisten taholta lisää yksilön tunnetta siitä, että hän on rikollinen. Myös teoreettisessa viitekehyksessä esitelty leimaamisteoria osoittaa edellä olevan väitteet todeksi. Kun ihminen saa muiden ihmisten silmissä rikollisen leiman, vaikuttaa se myös yksilön käsitykseen itsestään ja rikollinen toiminta voi jatkua sen vuoksi. Ihmiset usein myös muistavat normeja rikkovan toiminnan pitkään ja siksi rikollisen on vaikea päästä eroon maineestaan. Leimautuminen edesauttaa rikoskäyttäytymisen jatkumista. Rikoksen tehneen on vaikea palata työelämään tai sitoa ihmissuhteita ja sen vuoksi jäädä yhteiskunnan instituutioiden ulkopuolelle. Kun ihminen ei pääse osaksi yhteiskuntaa, on hänen helpompi jatkaa rikollista toimintaansa. Yksilö tulisi osallistaa yhteiskunnan toimintaan. Ihminen tarvitsee tunteen olevansa osana jotain, kuten yhteisöä harrastuksessa tai työssä. Kun ihminen syrjäytyy tai syrjäytetään yhteiskunnasta, jäävät he usein paitsi osallisuuden tunteesta ja kokevat olevansa yhteiskunnan ulkopuolelle jätettyjä. Tämä tunne, voi olla ihmiselle hyvin lamauttava tai traumatisoiva. (Harju 2004.) Uusintarikollisuutta voidaan siis vähentää tehokkaimmin tukemalla rikosentekijää sitoutumaan yhteiskuntaan rikollisen toiminnan jälkeen. Yksilön toimintakyky koostuu monistakin eri osa-alueista, kuten ihmissuhteista, asumisesta, työstä, koulutuksesta, taloudellisesta vakaudesta ja tulevaisuuden suunnittelusta. Tämän sosiaalisen toimintakyvyn hallitsemattomuus voi johtaa rikolliseen käyttäytymiseen. (Lappalainen- Lehto, Romu & Taskinen 2007). Vähentääksemme yksilön rikosalttiutta, tulisi siis pyrkiä vaikuttamaan yksilöön kokonaisvaltaisesti.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä haluan sanoa, että menneisyys muokkaa yksilöä paljon, mutta sen ei tulisi määrätä yksilön tulevaisuutta. Kun huonojen rakennuspalasten päälle kasataan vielä negatiivisia oletuksia yksilöstä tai syrjintää, alkaa se olla henkilölle paljon mitä vastaan täytyy taistella menestyäkseen, oli menestyksen mittari sitten elämänhallinta, koulutus, päihteettömyys tai tyytyväisyys omaan elämään ja sen mielekkyys. Yksilöä tulee tukea yhteiskunnan toimesta tässä muutoksessa.

8 Pohdinta

Tässä kappaleessa käsittelen omaa ammatillista toimintaa ja kehittymistä opinnäytetyön aikana, opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä, sekä kehitysehdotuksia tulosten ja johtopäätösten perusteella. Viimeisessä kappaleessa pohdin myös sitä, miten opinnäytetyön tuloksia voitaisiin hyödyntää tulevaisuudessa.

8.1 Oma ammatillisuus

Alun perin opinnäytetyöprosessi polkaistiin käyntiin keväällä 2019. Valitsin aiheeksi ensimmäiseksi sukupuolivähemmistöjen oikeudet vankilassa, koska koin sen olevan ajankohtainen ja vähän tutkittu aihe. Sain opinnäytetyöni tilaajaksi Setan. Tutkimusaiheeni hyväksyttiin, mutta valitettavasti tutkimus ei edennyt, sillä en löytänyt tarpeeksi teoriatietoa aiheesta tai haastateltavia, jotka olisivat halunneet kertoa omista kokemuksistaan vankilassa sukupuolivähemmistönä. Näin voimmekin todeta, että sukupuolivähemmistöihin vankilassa liittyy vielä paljon stigmaa. Tiedämme kuitenkin, että myös sukupuolivähemmistöjen edustajat tekevät rikoksia.

Myöhemmin keväällä ollessani työharjoittelussa Helsingin vankilassa kiinnostuin nuorten tekemästä rikollisuudesta ja sain siitä aiheeni opinnäytetyöhöni. Sain myös paljon kannustusta opinnäytetyöhöni sekä opettajiltani että vankilan henkilökunnalta ja vankilan nuorten osaston vangeilta. Moni vanki ilmoitti jo harjoitteluni aikana haluavansa kertoa tarinansa nuorena alkaneesta rikollisuudestaan.

Tiesin jo alusta alkaen, että haluan tehdä työni yksin joustavuuden vuoksi. Koin myös, että hyödyn opinnäytetyöstä enemmän ammatillisesti, kun saan valita aiheeni täysin itse omien mielenkiintojeni mukaan. Opinnäytetyöprosessin aikana kuitenkin pohdin, olisiko parityöskentelystä saanut laajempaa näkökulmaa ja pohdintaa aiheesta. Myös teoriatiedon kahlaminen olisi ollut nopeampaa, mikäli työtä olisi tehnyt kaksi henkilöä.

Opinnäytetyöprosessini on ollut kaikkea muuta kuin lyhyt ja nopea puristus. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, jouduin aiheeni vaihtamaan kertaalleen ja tekemään aiheanalyysin siis kaksi kertaa, joka

lisäsi aikataulullisia ongelmia. Kun olin lyönyt nykyisen aiheeni lukkoon, tuli seuraava ongelma nimeltä koronapandemia. Koronan myötä tutkimuslupiani ei käsitelty, sillä ne eivät olleet kiireellisyyssluokassa kovin korkealla. Kun tutkimuslupani hyväksyttiin, en saanut lupaa kuitenkaan fyysiseen haastatteluun, vaan haastattelut tuli tehdä etänä. Ongelmaksi muodostui se, miten nauhoitan äänitteet. Nettiyhteyksillä toimivat välineet olivat liian riskialttiit, mikäli nettiyhteys katkeaisi kesken haastattelujen. Päädyin tekemään haastattelut siis puhelimitse kaiuttimella ja äänittämään ne toisella puhelimella. Ratkaisu oli toimiva pieniä kuuluvuusongelmia lukuun ottamatta. Prosessin päästyä käyntiin ilmeni jo seuraavat haasteet. Vaikka rikollisuuden syitä on tutkittu enemmänkin, on kuitenkin nuorten rikollisuutta tutkittu hieman vähemmän. Tutkin opinnäytetyössäni sellaisia aiheita, joita varten oli todella vaikea löytää mitään teoriaa. Minulta kului odotettua kauemmin löytää se kaikki teoriatieto netin ja kirjaston uumenista, mitä opinnäytetyöni vaati. Kului myös ajallisesti todella paljon enemmän aikaa lukea monia kymmeniä kirjoja nuorisorikollisuudesta ja poimia sieltä aiheet, jotka liittyisivät edes vähän omiin valitsemiini teemoihin. Materiaalia löytyi hieman enemmän englannin kielellä, mutta koska se ei ole vahvin kieleni, vei vielä huomattavasti enemmän aikaa lukea teoriaa läpi ja soveltaa sitä omaan työhöni. Kappale ”Vanhempien päihteidenkäytön vaikutus nuoren rikollisuuteen” oli haastavin, sillä aiheesta ei löytynyt juuri mitään suomenkielistä tutkimusta. Myös opinnäytetyön sovitus täysipäiväiseen työhön oli usein myös hieman haastavaa.

Haasteista ja ongelmista huolimatta olen enemmän kuin tyytyväinen aihevalintaani. Prosessi oli hyvin mielenkiintoinen alusta loppuun saakka ja suorastaan janosin kaikkea sitä tietoa, mitä opinnäytetyötäni varten tarvitsin. Koska aiheeni on myös aika vähän tutkittu, oli prosessi entistäkin kiinnostavampi. Koen, että opinnäytetyöni on vahvistanut omaa ammatillisuuttani valtavasti, sillä noin vuoden ajan olen tutkinut aihetta aktiivisesti. Aiheeni herätti mielenkiintoa myös muissa alan ammattilaisissa, joka lisäsi kiinnostustani työtäni kohtaan entisestään. Myös monet vankilan vangit ovat olleet kiinnostuneita lukemaan opinnäytetyön ja kuulemaan saamani tulokset.

Vaikka tutkimustulokset olivatkin jo ehkä ennalta arvattavissa tai pääteltävissä, olen yllätynyt siitä, miten yhteneväiset tulokset sain kaikkien haastattelujen perusteella. Yllätyin kuitenkin myös siitä, miten moninainen oli nuorten polku rikollisuuteen. Yhden tai kahden tekijän sijasta niitä olikin useampi. Uskon, että opinnäytetyöni tuloksista on hyötyä niin peruskansalaiselle kuin alan ammattilaisillekin. Prosessi todella lisäsi ja syvensi tietoa rikollisuuden synnystä, mutta lisäsi myös ymmärtäväisyyttä nuoria rikollisia kohtaan, sillä elämä ei ole aina niin mustavalkoista. Kuten eräs haastattelemani vanki totesi:

”Meijät nuoret on vaa rikottu nii moneen saatanan osaan, että me ollaa tietyllä tapaa rikki, meitä ei pelota väkivalta, meitä ei pelota rikollisuus, meitä ei pelota mikään paha, meitä pelottaa tavalliset turvalliset asiat, ja kumpu joku edes ymmärtäisi ne syyt siellä taustalla”

Minä toivon todella, että opinnäytetyöni lukeva ymmärtäisi juurikin niitä syitä siellä rikollisuuden taustalla ja näkisi näissä nuorissa muutakin kuin vain rikollisen.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessä on tärkeää noudattaa eri arvoja ja normeja. Tiedon luotettavuus on tärkeä osa työtä. Pyrin löytämään aina uusimman saatavilla olevan teorian tiedon. Huomasin, joissakin vanhemmissa kirjoissa sellaista tietoa, joka on tänä päivänä jo hieman vanhentunutta, ja siksi oli tärkeää osata vertailla lukemaansa teoriaa keskenään. Koska opinnäytetyö perustui myös pitkälti haastatteluihin, oli tärkeää noudattaa myös rehellisyyttä ja sitoutua avoimuuteen.

Opinnäytetyötä tehdessäni noudatin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) luomia hyvän tieteellisen käytännöt sisältöjä, jotka ovat seuraavat:

1. Tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta,
2. Tutkimuksessa sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta, tutkimus ja arviointimenetelmiä,
3. Kunnioittaa muiden tekemää työtä ja viittaa niihin asianmukaisella tavalla,
4. Tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan. Syntyneet tietoaineistot tallennetaan ja hävitetään vaatimusten edellyttämällä tavalla,
5. Hankitaan tarvittavat tutkimusluvut,
6. Ennen tutkimuksen aloittamista sovitaan kaikkien osapuolten kanssa heitä koskevat oikeudet ja velvollisuudet.

Ennen prosessin aloitusta hankin kaikki tarvittavat luvat. Hain tutkimuslupia ohjeen mukaisesti ja suoritin haastattelut vasta ne saatuani. Poikkeuksellisesti sain Helsingin vankilan johtajalta Jouko Pietilältä luvan suullisesti koronaepidemian vuoksi. Rikosseuraamushallinnon toimittamassa myönteisessä luvassa ei ole myöskään allekirjoituksia samaisesta syystä. Kaikki haastateltavat ilmaisivat halunsa osallistua haastatteluun omasta tahdostaan ja ilmoittivat halukkuudestaan erityisohjaajalle. Haastatteluiden alussa kävimme läpi opinnäytetyön tarkoituksia ja tavoitteita, ja kävimme läpi haastateltavien oikeudet. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus oli saada kaikilta haastateltavilta kirjallinen suostumus haastatteluun, mutta se ei ollut mahdollista poikkeustilanteen vuoksi. Luvat annettiin suullisesti. Litterointeja säilytettiin asianmukaisesti tietokoneella salasanan takana ja ne hävitettiin prosessin päätyttyä. Huolehdimme haastateltavien anonyymiteetin säilymisestä koko prosessin ajan

Luotettavuuden kannalta pidän olennaisena sitä, että olin tutustunut aiheeseen ennalta. Uskon myös, että luotettavuutta lisäsi se, että haastateltavat tiesivät mahdollisimman paljon opinnäytetyöni

tavoitteista ja pystyivät kertomaan minulle laajan kertomuksen omasta elämästään, ikään kuin tietäen, mitä tuloksia kaipaani työltäni. Koen myös, että lämmin suhtautuminen ja se, että olin osalle haastateltavista entuudestaan tuttu lisäsi heidän luottamustaan minuun ja työtäni kohtaan. Jokainen haastateltava tiesi, mistä prosessissa on kyse, miten etenen työssäni ja siitä, miten haastattelut hävitetään työn ollessa valmis. Luottamus haastatteluissa oli molemminpuolista. Minä luotin, että saan vastaukset opinnäytetyöni kysymyksiin ja he luottivat siihen, että tuon heidän kaipaamansa äänen esille.

Työn luotettavuutta lisää ehdottomasti myös lähdekriittisyys. Koska teoriaa saattaa olla välillä hieman niukasti, on oltava tarkkana siitä, että tieto on oikeaa ja tutkittua. On tärkeää välttää erilaisia mielipidekirjoituksia ja artikkeleita ja keskittyä tutkittuun teoretietoon. Opinnäytetyön valmistuminen eettisellä ja moraalaisella tavalla edellyttää hyvän tieteellisen käytännön tuntemista. Tunnen opinnäytetyötä tehdessäni eri ohjeet ja veloitteet. Noudatin opinnäytetyöhöni Laurean opinnäytetyöohjetta ja olin matalalla kynnyksellä yhteydessä opinnäytetyöohjaajaani virheiden välttämiseksi. Opinnäytetyötäni on tarkistettu säännöllisin väliajoin koko prosessin ajan opinnäytetyön ohjaajan puolelta.

Olen tyytyväinen siihen, että valitsin haastattelumenetelmäksi avoimen haastattelun tarinallisella kerronnalla, koska näin en ollut päättänyt kysymyksiä etukäteen ja haastateltavat saivat kertoa juuri ne asiat, joita pitivät tärkeinä, mutta joita en olisi ehkä osannut kysyä. Mikäli aikaa olisi ollut enemmän, olisin haastatellut vielä suurempaa joukkoa, jotta työni tulokset olisivat luotettavampia, vaikkakin jo nyt samat teemat toistuivat kaikissa haastatteluissa. Olisi ollut mielenkiintoista nähdä, olisiko suuremmassa haastattelijajoukossa teemat jakautuneet eri tavalla tai teemoja syntynyt lisää.

8.3 Jatkotutkimus ja kehittämissuhteet

Opinnäytetyöni tuloksista ja kehittämissuhteista koen hyötyvän niin tavallinen kansalainen, alan opiskelijat kuin alalla työskentelevätkin. Nuorten rikollisuutta ja sen syitä on tutkittu vielä suhteellisen vähän ja opinnäytetyöni avaa juuri näiden nuorten omia kokemuksia aiheesta, joka tekee tutkimuksesta monipuolisemman, kuin pelkästään tilastoita tutkimalla. Työni voi toimia inspiraationa jollekin tutkia aihetta lisää, jakaa ymmärrystä rikollisuuden syistä ja löytää keinoja vähentää nuorisorikollisuutta.

Kehittämissuhteina esitän, että nuorten ongelmiin tulisi pyrkiä puuttumaan ennaltaehkäisevästi. Kuten tuloksetkin osoittivat, olivat kaikki haastateltavat aloittaneet päihdekäytön jo hyvin nuorella iällä, joten siihen olisi tärkeää myös puuttua jo ongelman alkuvaiheessa. Kouluissa voitaisiin lisätä päihdekasvatusta ja mahdollistaa heikoimpienkin yksilöiden koulutuksen sujuvuus ja mielekkäys. Nuoren koulutusta ja päihdekuntoutusta tulisi tukea myös vankeusaikana. On tärkeää tukea vankia

yhteiskuntaan integroitumisessa koko vankeuden ajan ja myös sen päätyttyä. Tuen tulisi jatkua läpi tuomion. Kuten tuloksista voi huomata, on vankien vaikea päästä yhteiskunnan jäseneksi takaisin päihdeongelmaisena, ilman koulutusta tai työkokemusta.

Jatkotutkimuksena työni perusteella voitaisiin esimerkiksi tutkia niitä lapsia, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita, ja sitä kautta saada parempaa näkökulmaa ja tuloksia siitä, kuinka moni lastensuojelunasiakas syyllistyy rikoksiin. Sitä kautta voitaisiin mahdollisesti kehittää ehkäisevää toimintaa. Jokaista opinnäytetyössäni tutkimaani teemaa voisi tutkia yksitellen ja vielä laajemmin. Tutkimusta nuorisoriikollisuudesta voitaisiin tehdä myös sukupuolijaollisesti. Haastateltavani olivat kaikki sukupuoleltaan miehiä, mutta olisiko tutkimustulos ollut erilainen esimerkiksi naisten kohdalla? Myös kansainvälien vertailu nuortenrikollisuudesta olisi mielenkiintoinen. Monet tutkimukset myös tutkivat jo vankilassa olevia nuoria, joten jatkotutkimuksena voisi olla myös tutkimus nuorista, joilla on rikosrekisteri, mutta ei vielä tuomiota.

9 Lähteet

Painetut

Elonheimo, H. 2010. Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Turun yliopisto. Turku: Painosalama Oy.

Frände, D. 2012. Yleinen rikosoikeus. Porvoo: Bookwell Oy.

Hirsjärvi, S. , Remes, S. , & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Honkatukia, P., Kivivuori, J. 2006. Nuorisorikollisuus- määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino Oy.

Hänninen, S., Karjalainen, J., Lehtelä, K. 2007. Pääsy kielletty! Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Helsinki: stakes.

Kinnunen, A. 2001. Huumausainerikoksiin syyllistyneiden rikosura ja sosioekonominen asema. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino Oy

Kivivuori, J. 2002. Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino oy

Kivivuori, M., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, K. 2018. Kriminologia- Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Kivivuori, J., Salmi, V. 2005. Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995-2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino Oy

Kivivuori, J., Savolainen, J. 2003. Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.

Kyngäs, M. 1991. ”Lapsuus, vankila, tulevaisuus” - Aika ennen vankilaan joutumista, vankila-aika ja tulevaisuuteen liittyvät visiot nuorten vankien kokemina ja näkeminä. Pro- gradu tutkielma. Lapin yliopisto, sosiaalityön koulutusohjelma.

Kyngäs, M. 2000. Vankeus miehen elämänkulussa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kääriäinen, J. 1994. Seikkailijasta pummiksi. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

- Laitinen, A., Nyholm, M-L. 1995. Luvaton nuoruus. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Laitinen, A., Nyqvist, L., Paaso, J. 1994. Elinympäristö, elämäntapa ja rikollisuus. Poliisin oppikirjasana 4/94. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Lappi- Seppälä, T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsinki: Yliopistopaino oy.
- Lappalainen-Lehto, R., Romu, M., Taskinen, M. 2007. Haasteena päihteet. Ammatillisen päihdetyön perusteita. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.
- Paju, P., Vehviläinen, J. 2001. Valtavirran tuolla puolen. Helsinki: Yliopistopaino oy.
- Pitkänen, T., Kaskela, T., Tyni, S., Tourunen, J. 2016. Päihdehoitoon hakeutuneiden rikollisuus. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja. Suomen yliopistopaino Oy- juvenes Print 2016.
- Salmi, V. 2009. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisoriikollisuuskyselyiden tuloksia 1995-2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Salmi, V. 2006. Sosiaalinen pääoma ja nuorisoriikollisuus. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Tommo, E. 2004. Lapsiriikollisuus lastensuojelussa. Haastattelututkimus lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tulkinnoista ja toimintatavoista lapsiriikollisuuden suhteen. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityönlaitos. Tampere: suomen Yliopistopaino Oy.
- Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Valli, R & Aaltola, J. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sähköiset

Eskelinen, T. 2009. WOP- kuntoutus, kokonaisvaltainen toimintamalli nuorten vankien psykosiaalisessa kuntoutuksessa. Rikosseuraamusviraston monisteita 2/2009. Viitattu 30.1.2021

https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/6DIOMFsPP/2_2009_WOP_kuntoutus.pdf

Harju, A. 2004. Tietopankki. Viitattu 1.2.2021

<https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/osallisuus-ja-osattomuus/>

Hinkkanen, V. 2007. Rikoksia uusivat lapset ovat lastensuojelun vanhoja tuttuja. Haaste. Viitattu 18.11.2020

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22007/rikoksiauusivatlapsetovatlastensuojelunvanhojatuttuja.html>

Kaarakka, O. 2019. Ajatuksia Desistanssista. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Viitattu 18.11.2020

<https://www.krits.fi/2019/03/ajatuksia-desistanssista/>

Keller, T., Catalano, R., Haggerty, K., Fleming, C. 2002. Parent Figure transitions and delinquency and drug use among early adolescent children of substance abusers. The American journal of drug and alcohol abuse. Viitattu 20.11.2020

<http://www.tandfonline.com/loi/iada20>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2018. Nuorisoriikollisuus. Viitattu 10.3.2020

<http://www.krits.fi/2018/01/nuorisoriikollisuus.html>

Lastensuojelulaki 417/2017. Viitattu 19.11.2020

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Local Government Association. 2018. The relationship between family violence and youth offending. Viitattu 24.11.2020

https://www.local.gov.uk/sites/default/files/documents/15%2034%20-%20The%20relationship%20between%20family%20violence%20and%20youth%20offending-V4_1.pdf

Nuorisolaki (72/2006). Viitattu 01.03.2020

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Niemi, H. 2014. Lasten ja nuorten rikoksentekijöiden seuraamukset. Viitattu 26.10.2020

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42014/lastenjanuortenrikoksentekijoidenseuraamukset.html>

Rikoslaki (39/1889). Viitattu 01.03.2020

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L6>

Rikosseuraamuslaitos 2020. Helsingin vankila. Viitattu 20.11.2020

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/helsinginvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos 2019 a. Organisaatio. Viitattu 15.03.2020

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>

Rikosseuraamuslaitos 2019 b. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 12.03.2020

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Rikosseuraamuslaitos 2019c. Vangit. Viitattu 12.03.2020

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vangit.html>

Rikosseuraamuslaitos 2019d. Toiminnot. Viitattu 12.03.2020

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot.html>

Saaranen- kauppinen, puusniekka. KvalimotV. Viitattu 10.7.2020

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saukko, M. 2011. Nuoren polku vapauteen. Viitattu 28.1.2021

https://jcn.pixel-online.org/files/events/11/01_Minna_Saukko.pdf

Suomen mielenterveys ry. Viitattu 9.9.2020

<https://mieli.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/sairastuminen-voilla-kriisi/mit%C3%A4-resilienssi>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Viitattu 5.11.2020.

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Hyva_Tieteellinen_FIN.pdf

Tyni, S. & Blomster, P. 2012. Vähentävätkö vankitoiminnot uusintarikollisuutta? Viitattu 12.03.2020

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101725/YP62012_Tyni.pdf?sequence=1

Julkaisemattomat

Asheka, J. 2013. Assessing the Impact of Parental Drug Use, Family Structure, and Environmental Conditions on Adolescents' Self-Reported Drug Use, Serious Delinquency, and Deviant Behaviors. *International Journal of Criminology and Sociological Theory*.

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa	49
Liite 2: Opinnäytetyön haastatteluhakemus	50
Liite 3: Esimerkki kaavio analyysistä.....	51

Liite 1: Tutkimuslupa

Tutkimuslupa

6.5.2020

15/332/2020

Opiskelija
Sanna Iivanainen
Laurea ammattikorkeakoulu,
Rikosseuraamusala, sosionomi

Hakemuksenne 25.3.2020

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii yliopettaja Heidi Kajander. Tutkimuksen yhteyshenkilönä Helsingin vankilassa toimii erityisohjaaja Stina Nieminen.

Tutkimuksen aihe

Nuoren polku lapsuudesta vankeuteen

Tutkimuksen toteutus

Noin 5-7 vangin haastattelut Helsingin vankilan nuorten alle 29- vuotiaiden osastolla. Vallitsevan tilanteen vuoksi, haastattelut voidaan suorittaa myös esimerkiksi skype-yhteydellä tai puhelimitse.

Lupahakemus

Haette lupaa haastattelujen toteuttamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Haastattelut tulee tehdä vankilan johtajan tai apulaisjohtajan suostumuksella huomioon ottaen koronavirustilanne ja siihen liittyvät ohjeistukset ja määräykset.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 HELSINKI

Puhelin
029 56 88500

Telekopio
029 56 88446

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

Liite 2: Opinnäytetyön haastatteluhakemus

Heippa!

Opiskelen Laurea-ammattikorkeakoulussa rikosseuraamusalan sosionomiksi ja olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta ”nuorten polku lapsuudesta vankeuteen”. Opinnäytetyöni tutkii sitä, mitkä yhteiset tekijät ovat johtaneet nuorten rikollisuuteen ja vankeusrangaistukseen.

Tavoitteenani on löytää noin 5 haastateltavaa, jotka haluavat kertoa minulle tarinansa aina lapsuudesta siihen hetkeen, kun rikos tapahtuu. Haastatteluiden jälkeen litteroin haastattelut ja etsin niistä yhteneväisiä tekijöitä, jotka ovat sitten tutkimukseni tutkimustuloksia. Haastattelun pituus on noin 30 minuuttia ja se nauhoitetaan litterointia varten. Opinnäytetyössä kaikkien haastateltavien anonyymiteetti säilytetään koko prosessin ajan ja kaikki materiaali hävitetään prosessin päätyttyä. Osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja siitä saa jättäytyä pois missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Opinnäytetyötä tehdessäni noudatan vaitiolovelvollisuutta.

Jos haluat osallistua ja kertoa tarinasi minulle, niin ilmoita asiasta erityisohjaajallesi Stina Niemiselle! Haastattelut tehdään kesäkuun aikana joko osastollanne tai etänä, koronaepidemiatilanteesta riippuen.

Sanna Iivanainen

Liite 3: Esimerkki kaavio analyysistä

	Haastateltava 1	2	3	4	5
Päihteet	Aloittanut 10-vuotiaana. Tehnyt rikoksen päihtyneenä	Ei koe päihteitä ongelmaksi, mutta käyttää päihteitä Tehnyt rikoksen päihtyneenä	Aloittanut nuorena, käyttää edelleen. Tehnyt rikoksen päihtyneenä	Aloittanut nuorena, käyttää edelleen. Tehnyt rikoksen päihtyneenä.	Aloittanut nuorena, käyttää edelleen. Tehnyt rikoksen päihtyneenä
Perhe	Vanhemmat käyttävät päihteitä, perheväkivaltaa	"tavallinen perhe"	Päihteidenkäyttöä, perheväkivaltaa	päihteidenkäyttöä	Päihteidenkäyttöä
Kaverit	Vanhempia kavereita, tehnyt myös rikoksia	Rikoksia ja päihteitä käyttävä kaveripiiri	Rikoksia ja päihteitä käyttävä kaveripiiri	Rikoksia ja päihteitä käyttävä kaveripiiri	Rikoksia ja päihteitä käyttävä kaveripiiri
Koulutus	Peruskoulu, kokee olleensa hyvä koulussa	peruskoulu	Ei peruskoulu, ei motivaatiota	Ei peruskoulua	Peruskoulu, oli erityisen hyvä liikunnassa
Lastensuojelu	Sijoitettu laitokseen	Lukuisia laitoksia	Sijoitettu sukulaiselle	Sijoitettu sukulaiselle	Sijoitettu sukulaiselle